

TANULMÁNYOK

A rágalmazás jogának folyamatos változásai

A mulasztás kérdése, valamint a jó hírnévhez és a véleménynyilvánításhoz való jog összeegyeztetése az angolszász jogrendekben napjainkban

JOHN CAMPBELL*

1. Bevezetés

2010-ben volt a *Hulton v. Jones*¹ ügyben hozott ítélet 100. évfordulója, amely az objektív felelősség rágalmazási [a szövegben a *common law* sajátosságai miatt a „rágalmazás” a magyar jog szerinti „becsületsértés”, a „hírnév” pedig a „becsület” megfelelőjeként is szerepel, a „defamation” és a „libel” kifejezéseket pedig egységesen, rágalmazásként fordítottuk – *a ford.*] ügyekben való alkalmazásának bevezetésével a 20. század fennmaradó részében sötét árnyat vetett a szólásszabadságra. Az ügy tényállása szerint egy humorosnak szánt újságcikk csattanójának középpontjában a kitalált Artemus Jones ügyvéd állt, a kiadó balszerencséjére azonban egy valós személy szintén folytatott ügyvédi tevékenységet e szokatlan név alatt. Az ügyvéd rágalmazás miatt pert indított. Mindkét fél elismerte, hogy a kiadó nem tudott a valós Jones úr létezéséről, így nem is állhatott szándékában rágalmazni őt.² A bíróság azonban jelentéktelennek találta e körülményt, bevezetve ezzel az objektív felelősség alkalmazását a szerződésen kívüli károkozás (*tort*) e formája tekintetében és felszámolva a mulasztás (*fault*) akkoriban még fennálló maradványát, amely a károsult rágalmazása tekintetében szándékosságot követelt meg a kiadói oldalon. Az ítéletet – kihirdetése óta – komoly viták övezik.³

* A 4-5 Gray's Inn Square (London) és a Duma Nokwe Chambers (Johannesburg) tagja. E-mail: jcampbell@4-5.co.uk. A cikk az MTA BTK Médiatudományi Kutatócsoport keretében zajló, „Az európai médiajogi gondolkodás” című kutatási program eredményeként született meg. Eredeti, angol nyelvű címe és megjelenési helye: The Law of Defamation in Flux: Fault and the Contemporary Commonwealth Accommodation of the Right to Reputation with the Right of Free Expression. In: András KOLTAY (ed.): *Media Freedom and Regulation in the New Media World*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014. A fordítást a szerző engedélyével közöljük.

E. Hulton & Co. v. Jones [1910] AC 20 (HL).

² Egy korabeli, a *Law Quarterly Review*-ban megjelent feljegyzés arra utal, hogy az esküdtek nem hitték el az alperes arra vonatkozó állításait, hogy nem volt tudomása Artemus Jones nevű élő emberről. Ha ez igaz, akkor a Lordok Házában kifejtett jogelv szükségtelen volt, mivel a valódi döntés valójában ténymegállapítás volt: (1910) 26 *Law Quarterly Review* 103, 104.

³ Lásd például William HOLDSWORTH: A Chapter of Accidents in the Law of Libel. 57 *Law Quarterly Review* (1941) 74, amely ezen az alapon vizsgálja kritikusan a *Hulton v. Jones* ügyben hozott ítéletet. Szintén kritikát fogalmazott meg Melius de Villiers, aki – csupán nyolc évvel a *Hulton v. Jones* ügy eldöntését követően – rámutatott, hogy az

A *Hulton v. Jones* ma már bizonyosan nem helytálló,⁴ saját korában azonban egyike volt azon kulcsfontosságú ítéleteknek, amelyek a rágalmazást a szerződésen kívüli károkozás egy igen sajátos formájává tették. Az objektív felelősség csupán egy a rágalmazás szokatlan tulajdonságai közül. E körbe tartozik, hogy vélelem szól a felperes jó hírneve,⁵ a közzétett állítások hamissága,⁶ valamint a felmerült kár mellett.⁷ A legújabb fejleményeket megelőzően, e körülmények összességükben azzal a hatással jártak, hogy a rágalmazási perekben az alpereseknek igen kevés esélyük volt a felelősség megállapításának elkerülésére.⁸ Szigorúan véve, a felperesnek még ma is csupán nyilatkoznia kell és bizonyítania a közzétételt (ami a médiát érintő ügyekben, sőt az írásban elkövetett rágalmazás esetén általában nem különösebben bonyolult), valamint a panasz tárgyává tett állítás sértő jelenségét (ami szintén nem túl nehéz, feltéve, hogy a felperes nem esik túlzásokba). Ezzel pedig – az alperes számára rendelkezésre álló védekezés hiányában – meg is nyerte az eljárást.

A kiadó tehát felelősséggel tartozik a károkért azokban az esetekben, ahol (a közzététel tényének és az állítás sértő jelenségének kivételével) minden tényező mellett vélelem szól. Másként fogalmazva, a felperes mentesül a szerződésen kívüli károkozás szokásos tényezőinek – mulasztás, valótlanság, okozati összefüggés és kár – bizonyítására vonatkozó teher alól. E sajátosságok vitákat gerjesztettek, ugyanis a felperes ilyen előnyös helyzetbe hozásával korlátozhatják a szólásszabadságot és az információ szabad áramlását.⁹

A rágalmazás joga hosszú időn keresztül, egészen a 20. század második feléig megőrizte e sajátosságokat a legtöbb angol ajkú és a Nemzetközösséghez tartozó országban, így az Egyesült Államok egyes részein, Indiában, az Egyesült Királyságban, Ausztráliában, Új-Zélandon és Kanadában. A kivételt egyes amerikai államok és a Dél-afrikai Köztársaság képezte; utóbbi ese-

angol szabály jellemzően akarathibában szenvedő személyek – így gyermekek és szellemi fogyatékosok – felelősségének megállapítására is alkalmas lehet. Az a tény, hogy ilyen esetre (a szerző tudomása szerint) nem került sor, nem von le a kritika logikájának meggyőző erejéből. Melius de VILLIERS: *The Roman Law of Defamation*. 34 *Law Quarterly Review* (1918) 412, 413.

⁴ A *Kerry O'Shea v. Mirror Group Newspapers* [2001] EMLR 40 (QBD) ügyben egy olyan pornográf hirdetés jelent meg egy folyóiratban, amelyben a *glamour modell* rendkívül hasonlított a felpereshez. Morland bíró szerint az objektív felelősség nem terjedhet ki egy „hasonmást” bemutató fénykép közzétételével nem szándékosan megvalósított becsületsértés eseteire. Noha a bíró az objektív felelősség „kiterjesztéseként” értékelte az ügyet, ennek célja kétségkívül a precedens elv megkerülése volt; értékeléstől függetlenül azonban e körülmény az objektív felelősség elvének fékjeként értékelhető.

⁵ *Dingle v. Associated Newspapers* [1961] 2 QB 162, 181; *Carson v. John Fairfax & Sons* (1993) 178 CLR 44, 101.

⁶ *Jameel v. Wall Street Journal Europe SPRL* (No. 2) [2005] QB 904 (CA) 915 B; *Reynolds v. Times Newspapers Ltd.* [2001] 2 AC 127 (HL) 192 F; *Khumalo v. Holomisa* 2002 (8) BCLR 771 (CC) 778 G; *The Age Co. Ltd. v. Elliott* [2006] VSCA 168 [28]; *Pressler v. Lethbridge* (1997) 153 DLR (4th) 537, 541.

⁷ *Jameel (Yousef) v. Dow Jones & Co. Inc.* [2005] QB 946 (CA) [37].

⁸ *Jameel v. Wall Street Journal* [2006] 4 All ER 1279 (HL) [38] és [152].

⁹ Eric BARENDT – Laurence LUSTGARTEN – Kenneth NORRIE – Hugh STEPHENSON: *Libel and The Media: The Chilling Effect*. Oxford, Clarendon Press, 1997. 191–192; *Derbyshire County Council v. Times Newspapers* [1993] 1 All ER 1011 (HL) 1917 J.

tében a római jogon alapuló holland jog mindaddig megkövetelte a mulasztás¹⁰ fennállását, amíg a Legfelső Bíróság a médiát érintő ügyekben be nem vezette az objektív felelősség alkalmazását.¹¹

A fenti előzmények után William Brennan bíró 1964. március 9-én a következő jövőbe mutató mondattal kezdte a *New York Times Co. v. Sullivan*¹² ügyben hozott ítélethez fűzött véleményét: „ebben az ügyben először kell afelől határoznunk, hogy a szólás- és sajtószabadság alkotmányos biztosítékai milyen mértékben korlátozzák az állam hatalmát arra, hogy kártérítést nyújtson egy köztisztviselő által a hivatali tevékenységét kritizáló személyekkel szemben rágalmazás miatt indított eljárásban”¹³. A Brennan bíró által azonosított korlát a köztisztviselő arra irányuló kötelezésében állt, hogy a mulasztás egyik legszélsőségesebb formájának fennállását bizonyítsa; az angolszász jogászok a mulasztás megkívánt formájában azonnal felismerhetik a minősített védelem (*qualified privilege*) alapján közzétett állításokért való kiadói felelősség megállapításához használt mércét – az állítások valótlansága ismerete vagy a gondatlanság (közismert néven „rosszhiszeműség”) fennállását.

Azt azonban nem ismerhették fel az angolszász jogászok, hogy a mulasztás előírt mércéje alkotmányos alapokon nyugodott. A Nemzetközösség bíróságai a Sullivan-elvet így hosszú években keresztül a *common law*tól idegen elemnek gondolták, és sohasem alkalmazták azt, mivel az az amerikai Alkotmányból eredt.¹⁴ Az 1990-es évektől kezdve azonban megváltozott a hozzáállás, egyes országok saját alapjogi okmányokat fogadtak el, míg mások hasonló alkotmányos garanciákat találtak meglévő okmányuk rendelkezései között. Mindezek következménye – amint azt az alábbiakban is bemutatom –, hogy Brennan bíró nyitó szavai már nem tekinthetők egy furcsa, idegen elv bevezetésére irányuló kísérletnek; épp ellenkezőleg, új megvilágításba helyezték a szólásszabadság jelentőségét, aminek következtében a század végére számos más ország jogrendje is megváltozott.

2. Modern fejlemények a Nemzetközösség területén

A legtöbb ország bíróságai a rágalmazásra vonatkozó joganyagra a(z) időnként az emberi méltóság kifejeződéséként értékelt) jó hírnévhez és a szólásszabadsághoz való jog közötti egyensúly megteremtését szolgáló mechanizmusként tekintenek.¹⁵ Ehhez Lord Hope of Craighead

¹⁰ *Maisel v. Van Naeren* 1960 (4) SA 836 (C), 840 C – 842 B. 1918-ban Melius de Villiers az angol jogtól történő elhatárolás alapköveként azonosította a mulasztás (a Dél-Afrikai Köztársaság joga eredeti forrásának tekinthető) római jog alapján fennálló követelményét. Lásd de VILLIERS i. m. (3. lj.) 412–413.

¹¹ *Pakendorf v. De Flamingh* 1982 (3) SA 146 (AD) 157 E–F.

¹² 376 US 254 (1964).

¹³ Uo., 256.

¹⁴ *Theophanous v. Herald & Weekly Times Ltd.* (1994) 182 CLR 104 (HCA) 125; *Reynolds v. Times Newspapers Inc.* [2001] 2 AC 135 (CA) 176 E–F; *Grant v. Torstar Corporation* [2010] 314 DLR (4th) 1, 26, [68]; *Lange v. Australian Broadcasting Corporation* (1997) 189 CLR 520 (HCA) 563.

¹⁵ *R. Rajagopal v. State of TN* 1994 SCC (6) 632, 648; *National Media Ltd. v. Bogoshi* 1998 (4) SA 1196 (SCA) 1207 C; Harry MELKONIAN: *Defamation, Libel Tourism és the Speech Act 2010*. New York, Cambria Press,

– a *Jameel*-ügyben megfogalmazott – szavai szerint az szükséges, hogy a jog csupán olyan mértékben korlátozza a sajtószabadságot, hogy egyensúlyt teremtsen a véleménynyilvánítás szabadságához való jog és az egyén jóhírének védelme között.¹⁶ Ez azonban nem volt mindig így. Az ausztrál Legfelső Bíróságnak a *Theophanous*-ügyben tett megállapítása szerint a *common law* által kimunkált egyensúly túlzott mértékben kedvezett az egyén jóhíre védelmének a kommunikáció szabadságával és a képviseleti elven alapuló demokrácia és kormányzás hatékony működésének védelmével szemben.¹⁷

A rágalmozás jogával kapcsolatban tapasztalható egyensúlyhiány bíróságok általi értékelésének egyik legkorábbi jele a *Spring v. Guardian Assurance Plc.*¹⁸ ügy volt. A *Guardian* – Spring korábbi munkáltatója – Spring tisztességességét alaptalanul megkérdőjelező referenciát adott egy lehetséges új munkáltató felé. Spring a referencia következtében elesett a munkalehetőségtől. Spring nem perelhetett rágalmozás miatt, mivel a referencia tartalma egyértelműen minősített védelem alatt állt és rosszhiszeműség sem volt bizonyítható. Következésképpen rosszhiszemű hazugság (*malicious falsehood*) miatt sem lehetett pert indítani. A Lordok Házának többsége azonban úgy találta, hogy Spring megalapozottan követelt kártérítést a gondatlanul okozott anyagi veszteségéért. Érdekes azonban, hogy a többség elutasította azt az érvet, hogy a Spring rendelkezésére álló jogorvoslatok kizárólag rágalmozásból és rosszhiszemű hazugságból eredhetnek.¹⁹ Ennek oka – többek között – az volt, hogy

„Értelmetlen volna a gondatlansággal okozott kárért való felelősséget kiterjeszteni a pontatlanul megfogalmazott referenciák alanyainak védelmére, ha azok számára megfelelő védelmet biztosítana a rágalmozásra vonatkozó joganyag. (...) A [rosszhiszeműség megkövetelésének] eredménye, hogy a rágalmozási per egyáltalán nem biztosít megfelelő jogorvoslatot a gondatlanság miatt pontatlanul megfogalmazott referencia miatt kárt szenvedő munkavállalónak. Ennek oka, hogy egészen aránytalan bizonyítási teher nehezedik a munkavállalóra. Rendkívül nehéz megállapítani a rosszhiszeműség fennállását (...), előnyös volna, ha a jog jogorvoslati lehetőséget biztosítana a gondatlanság miatt pontatlanul megfogalmazott referenciákkal szemben. Ez ösztönzőleg hatna a referenciák készítésére vonatkozó megfelelő szabályok kialakítására.”²⁰

A felületes szemlélő számára úgy tűnhet, ez az ügy tovább erősíti a felperes egyébként is előnyös helyzetét, mivel enyhít a mulasztás követelményének jelentőségén akkor, ha a bizonyít-

2011. 100. Nem könnyű pontosabban megfogalmazni a feladatot, mint ahogyan Lord Denning tette azt a *Goldsmith v. Sperrings* [1977] 1 WLR 478 (CA) ügyben: „Comyn úr kezdetben azt mondta, hogy ez egy igen fontos, a sajtó szabadságát érintő ügy. A sajtó szabadsága igen fontos számunkra. Hawser úr válaszára adott viszontválaszában viszont azt mondta, hogy az ügy az egyszerű polgárok jó hírnevére vonatkozik. Ez a tárgy is igen kedves számunkra. E két érdek ütközik tehát egymással, nekünk pedig választanunk kell közülük. Mérlegelnünk kell, és meglátjuk majd, hogy merre billen a mérleg serpenyője.” (483 E).

¹⁶ *Jameel v. Wall Street Journal* [2007] 1 AC 359 (HL) [109].

¹⁷ *Theophanous* (14. lj.) 133.

¹⁸ [1995] 2 AC 296 (HL).

¹⁹ Ez az érv más országokban ellentmondásos, azonban azok az ellentmondások nem relevánsak a jelen cikkben tárgyalt kérdések tekintetében.

²⁰ 346 C–F (Lord Woolf).

tási teher a felperesre nehezedik. Valójában azonban arra utaló korai jelzésről van szó, hogy a Lordok Háza felismerte a mulasztási mérce rágalmozási ügyekben történő alkalmazásának problémáját. A Lordok Háza úgy határozott, hogy a Spring úréhoz hasonló helyzetben lévő felpereseknek nem szabadna a valótlanság tudomásához (vagy gondatlansághoz) hasonló nehézséggel szembesülnie; sajnálatos azonban, hogy a többség inkább a gondatlansággal okozott kárért való felelősség kiterjesztése mellett állt ki ahelyett, hogy magának a rágalmozásért való felelősségnek a hiányosságait orvosolták volna. Ha a gondatlanságot tették volna a minősített védelem megdöntéséhez szükséges mulasztás mércéjévé, megteremtették volna az ahhoz szükséges alapokat, hogy a *Reynolds*-ügyben alkalmazott védelem annak látszódjék, ami valójában – a hírnév csorbítására alkalmas kijelentés közzététele esetén a felelősség megállapításához szükséges feltétel a közzétételt megelőző gondatlanság.

A *Spring*-ügyben hozott határozat azonban még nem váltotta ki a szellemi áttörést a rágalmozásra vonatkozó joganyag olyan átdolgozásához, hogy az jobban kifejezze a szólásszabadság jelentőségének modern felfogását. Erre először Indiában és Ausztráliában került sor az ésszerű vagy felelősségteljes közzétételen alapuló új kifogás megjelenésével, amely kezdetben egyfajta fokozott minősített védelem formájában jelent meg. Az esetek sora Indiában kezdődött a *Rajagopal*-üggyel,²¹ azután következett Ausztráliában a *Theophanous*-,²² a *Stephens*-²³ és a *Lange*-ügy,²⁴ Dél-Afrikában a *Bogoshi*-ügy,²⁵ az Egyesült Királyságban a *Reynolds*- és a *Jameel*-ügy, Új-Zélandon a *Lange*-²⁶ és a *Bonnick*-ügy²⁷ (Privy Council – eredetileg Jamaikában), a folyamat pedig a kanadai *Toronto Star* üggyel,²⁸ illetve az egyesült királysági *Flood*-üggyel²⁹ fejeződött be. Közös pont ezekben az ügyekben, hogy mindegyik esetben valamely médium mentesült bizonyos körülmények között a hírnév csorbítására alkalmas kijelentések közzétételéért való felelősség megállapítása alól. Az ügyek alapjául minden esetben valamely új alkotmányos biztosíték bevezetése (Új-Zéland és Kanada), régóta fennálló alkotmányos rendelkezések újszerű megközelítése (India és Ausztrália), vagy a szólásszabadságra vonatkozó jogszabályi biztosíték elfogadása (Egyesült Királyság) szolgált. Csupán Dél-Afrikában találták úgy, hogy a fejlődés pusztán a *common law* szabályai egyszerű felülvizsgálatának következménye³⁰ (jóllehet némileg beárnyékolja ezt az álláspontot az a körülmény, hogy az előrelépésre a Bill of Rights elfogadását követő négy éven belül került sor). Minden ügyben egy kicsit más történt: míg Ausztráliában és Új-Zélandon kizárólag a politikai megnyilvánulások, Indiában pedig kizárólag a „tisztségviselőkre” vonatkozó kijelentések részesültek védelemben, az Egyesült Királyságban, Dél-Afrikában és Kanadában minden közérdekű kijelentés oltalom alatt állt; Ausztráliában, Új-Zélandon és az Egyesült Királyságban az új kifogás – legalábbis kezdetben – a minősített védelem egy új for-

²¹ *Rajagopal* (15. lj.).

²² *Theophanous* (14. lj.).

²³ *Stephens v. WA Newspapers* (1994) 182 CLR 211.

²⁴ *Lange v. Australian Broadcasting Corporation* (14. lj.).

²⁵ *Bogoshi* (15. lj.).

²⁶ *Lange v. Atkinson* [2000] NZCA 95.

²⁷ *Bonnick v. Morris* [2003] 1 AC 300 (PC).

²⁸ *Grant v. Torstar Corporation* 2009 SCC 61.

²⁹ *Flood v. Times Newspapers* [2012] UKSC 11.

³⁰ *Bogoshi* (15. lj.) 1210 F.

májaként jelent meg, míg Dél-Afrikában, Indiában és Kanadában egyszerűen egy új kifogásként tekintettek rá. Az új kifogás a vizsgált országok mindegyikében az ésszerűsége (illetve Kanada, Új-Zéland, és később az Egyesült Királyság esetében a felelősségteljes eljárás) alapult. Egyik határozat sem mentes az elméleti vagy elvi jellegű következtetlenségtől és nehézségtől. Összességükben azonban a fenti ügyekben hozott határozatok a múlttal való szakítást jelentik, jóllehet a vizsgált országok bíróságai még nem aknázták ki maradéktalanul az ebben rejlő lehetőségeket.

E tanulmányban bemutatjuk, hogy az elmúlt mintegy 20 évben lezajlott bírósági jogreform³¹ következtében a mulasztás vált a felelősségi alakzat legfontosabb elemévé; mivel azonban azt gyakran a szólásszabadsághoz való jog alkotmányos vagy egyéb jogalkotási biztosítéka-ként vezették be – egyúttal általában a régimódi minősített védelem egyfajta kiterjesztéseként tekintenek rá –, valódi hatása rejtve marad, ami megakadályozza a felelősségi alakzat átfogóbb átalakítását is. Bemutatjuk továbbá, hogy az egyensúlyt nem azzal teremthetjük meg a leghatékonyabban, ha meghatározott formulákon alapuló (és immáron az ésszerű vagy felelősségteljes közzététel kifogásával kiegészült) kifogásokat állítunk szembe az objektív felelősséggel, hanem szerencsésebb lenne magának a felelősségi alakzatnak az elemeit egyensúlyba hozni azzal, hogy a felelősség megállapításának előfeltételeként ismerjük el a mulasztás követelményét.

Három témával kapcsolatban szükséges bevezető jellegű megjegyzéseket tenni, mielőtt megkezdénénk az egyes ügyek részletes vizsgálatát. Az első téma a döntésekhez vezető különböző jogszabályi előírások jelentősége. A második kérdés, hogy milyen szerepet töltött be a mulasztás a rágalmazási ügyekben az itt bemutatott eseteket megelőzően. Ezt követően pedig – de még a Nemzetközösségen belüli ügyek vizsgálata előtt – áttekintjük az Egyesült Államokban történt eseményeket. Ennek oka az, hogy az Egyesült Államok Legfelső Bírósága a Nemzetközösség bíróságainál több évvel korábban felismerte, hogy másfajta egyensúlyt kell találni a véleménynyilvánításhoz és a jó hírnévhez való jog között, a bíróság érveléséből és következtetéseiből pedig számos hasznos következtetés vonható le. Egykor általánosan elfogadott nézet volt a Nemzetközösség területén, hogy az amerikai jog e téren jelentősen eltérő alkotmányos struktúrában gyökerezik, e tanulmányban bemutatjuk azonban, hogy ez az álláspont téves, és az Egyesült Államok Legfelső Bírósága által alkalmazott módszerek jelentős része tökéletes összhangban áll a véleménynyilvánításhoz és a jó hírnévhez való jog olyan egyensúlyával, amely mindig is irányadó volt a Nemzetközösség joga számára.

2.1. Jogszabályi előírások

A fent említett határozatok igen eltérő alkotmányos és jogszabályi előírások keretei között születtek. Indiában az indiai alkotmány, Ausztráliában a képviselőten alapuló kormányzás alkotmányos struktúrája, Új-Zélandon az új-zélandi Bill of Rights és a politikai környezet által meghatározott – lényegében hasonló, de szerkezetileg eltérő – biztosítékok adták e kereteket. Az Egyesült Királyságban mindenekelőtt az emberi jogokról szóló 1998. évi törvényt (Human Rights Act 1998) kell megemlíteni, amely az Emberi Jogok Európai Egyezményének rendelke-

³¹ Erre Lord Bingham így hivatkozott a *Jameel v. Wall Street Journal* (16. lj.) [35] ügyben: „a *Reynolds*-ügy liberalizáló szándéka”.

zéseit ültette át a nemzeti jogba. Dél-Afrikában az alkotmány részét képező Bill of Rights volt az a jogszabály, amely – a Legfelső Bíróság tiltakozása ellenére – legalábbis kikényszerítette a *common law* szabályainak felülvizsgálatát; Kanadában pedig a jogok és szabadságok kanadai chartája játszott alapvető szerepet. Közös jellemzője e rendelkezéseknek, hogy az objektív felelősségen alapuló szabályozás keretei között elképzelhetőnél lényegesen szélesebb körű nyilvános diskurzust tartanak szükségesnek. E közös jellemző pedig messzemenően nagyobb jelentőséggel bír, mint a szabályok eredetét, jogi helyzetét és hatályát érintő különbségek. Azonban talán még alapvetőbb fontosságú körülmény, hogy az Egyesült Királyságban, Dél-Afrikában és Indiában a vonatkozó jogszabályok a jó hírnévhez és a véleménynyilvánításhoz való jog közötti egyensúly megtalálását írták elő, míg Ausztráliában, Kanadában és Új-Zélandon a jogszabályi és alkotmányos környezet ezt nem követelte meg kifejezetten. Ám még ez az eltérés sem vezetett különbségekhez, mivel legalábbis az ausztrál és kanadai bírók pontosan tisztában voltak a jó hírnévnek a *common law* alapján saját országukban nyújtott védelemmel,³² így lényegében ők is ugyanolyan egyensúlyt határoztak meg. A *Reynolds*-ügyben pontosan erre mutatott rá Lord Cooke of Thornden:

„A rágalmazásra vonatkozó joganyag alkalmazásában a háttér vagy a kontextus nem tűnik számottevően eltérőnek. Az alkotmányos struktúrák eltérnek ugyan, az alapvető eszmék azonban ugyanazok. Minden demokráciában fontos szerepet tölt be egyfelől a szólásszabadság, másfelől az egyén jó hírneve.”³³

2.2. Mulasztás a rágalmazás során

Paul Mitchell történeti jelleggel összefoglalta, hogy a 19. században hogyan alakult a mulasztás szerepe az angol jog rágalmazásra vonatkozó szabályai tekintetében.³⁴ Mitchell bemutatta, hogy a 19. század kezdetén miként vált a mulasztás (vagy, korabeli nevén, a „rosszhiszeműség”) a felelősségi alakzat részévé,³⁵ majd az 1880-as évek elején a másodfokú bíróság a *Capital & Counties Bank v. Henty & Sons*³⁶ ügyben hogyan határozta meg a mulasztás mércéjét úgy, hogy „az alperes tudta, vagy tudnia kellett volna, hogy (az üzenet) sérelmet okoz a felperes számára.” Csupán 1910-ben – a *Hulton v. Jones* ügygel – vált a rágalmazás angol jog szerinti alakzata objektív felelősségi alakzattá, amelyben a mulasztás nem játszott semmilyen szerepet. Az ausztrál bíróságok ugyanezt az utat járták be.³⁷ Dél-Afrikában a római-holland jog mindig megkövetelte a mulasztás fennállását, és csupán 1970-ben vezette be a bírói gyakorlat – az angol szabályt követve – az objektív felelősséget, de akkor is kizárólag a tömegmédiában történő közzététel tekintetében.³⁸

³² *Lange v. Australian Broadcasting Corporation* (14. lj.) 562; *Lange v. Atkinson* [1998] 3 NZLR 424, 431, 5–10. sorok; *Toronto Star*, [1]–[3] és [58].

³³ *Reynolds* (6. lj.) 221 A.

³⁴ Paul MITCHELL: *The Making of the Modern Law of Defamation*. Oxford, Hart, 2004. 5. fejezet.

³⁵ *Bromage v. Prosser* (1824) 1 CAR & P 475, 476.

³⁶ (1882) 7 App Cas 741, 772.

³⁷ *Lee v. Wilson* (1934) 51 CLR 276, 295 és 298.

³⁸ *South African Broadcasting Corporation v. O'Malley* 1977 (3) SA 394 (AD) 403 E – 404 H.

A mulasztás azonban soha nem szorult ki teljesen a rágalmazásra vonatkozó joganyagból. Fennmaradt a minősített védelem alapuló kifogásokban (bár ezeket a médiának minősülő alperesek ritkán vehették igénybe) és a tisztességes megjegyzésekre vonatkozó szabályokban³⁹ – a felelősség e kifogások ellenére is megállapítható, ha a felperes bizonyította a rosszhiszeműség fennállását. Minősített védelem esetén az alperes rosszhiszeműen járt el, ha nem volt meggyőződve az állítások valóságáról (vagy gondatlanul járt el), vagy elítélendő indokból cselekedett.⁴⁰ Tisztességes megjegyzés esetén az alperes rosszhiszeműsége megállapítható, ha nem őszinte meggyőződés alapján képviselte az általa kifejezett véleményt.⁴¹ Dél-Afrikában a médiának nem minősülő alperesekkel szemben minden esetben bizonyítani kell a mulasztás fennállását⁴² (a fent írtak szerint 1977 előtt és 1998 után még a médiának minősülő alperesekkel szemben is); a szerzőnek nem minősülő terjesztők felelősségét pedig egyetlen országban sem állapították meg mulasztás hiányában.⁴³ A mulasztás tehát nem idegen a rágalmazásra vonatkozó joganyag számára: a legtöbb országban nagy múltra tekint vissza, maradványai pedig a *Hulton v. Jones* ügyet is túléltek.

2.3. Az Egyesült Államok

Az Egyesült Államokban a rágalmazási jog egyáltalán nem volt egyértelmű 1960 előtt, Mitchell⁴⁴ szerint azonban a *Hulton v. Jones* ügyet megelőzően legalább néhány tagállam bírósága⁴⁵ – valamint alkalmanként a Legfelső Bíróság⁴⁶ – gondatlanság alapján megállapította a hírnév csorbítására alkalmas kijelentésért való felelősséget; a *Hulton v. Jones* ügyet követően azonban legalább néhány tagállam bírósága az objektív felelősségre vonatkozó új angol szabályt alkalmazta;⁴⁷ Ian Loveland⁴⁸ pedig kimutatta, hogy más tagállamok bíróságai a minősített védelem koncepcióját terjesztették ki nyilvános (azaz nem magánjellegű) kijelentésekre, ha a megnyilvánulás politikai jellegű volt. A hagyományos szabálynak megfelelően, nyilvános kijelentésekkel kapcsolatban a minősített védelem feltételeinek fennállása ellenére is megállapítható a felelősség rosszhiszemű megnyilvánulások esetén. Kansas államban például a 20. század első éveiben a legszélesebb értelemben vett politikai jellegű megnyilvánulásoknál nem volt megállapítható a felelősség „jóhiszemű” közzététel esetén;⁴⁹ Pennsylvániában a politikai beszéd a 19. század vége óta védelemben részesül, kivéve, ha az alperesnek tudomása volt a terjesztett információ valótlansá-

³⁹ Csak Dél-Afrikában.

⁴⁰ *Horrocks v. Lowe* [1975] AC 135 (HL) 149–151.

⁴¹ *Tse Wei Chun v. Cheng* [2001] EMLR 31 (HKCFA) [57].

⁴² *Bogosbi* (15. lj.) 1202 C–D és 1214 A–B.

⁴³ *Goldsmith* (15. lj.) 487 F – 488 A.

⁴⁴ MITCHELL i. m. (34. lj.) 114–115.

⁴⁵ *Hansen v. Globe Newspaper Co.* 159 Mass (1893) 293, 301–304.

⁴⁶ *Peck v. Tribune Co.* 214 US 185, 189.

⁴⁷ *Washington Post Co. v. Kennedy* 55 App. DC 162 (1925) 163; *Larocque v. New York Herald Co.* (1917) 220 NY Rep 632.

⁴⁸ Ian LOVELAND: *Political Libels: A Comparative Study*. Oxford, Hart 2000. 3. fejezet.

⁴⁹ *Coleman v. McClellan* (1908) 98 P 281, 292.

gáról;⁵⁰ Iowa államban, szintén a 19. század vége óta, a közügyekre vonatkozó megnyilvánulások tekintetében használt felelősségi mérce a valótlanságról való tudomás volt.⁵¹

Loveland leírása szerint ezek az ügyek a beszélő „valótlanságok közzétételében való vétkeségére” összpontosítanak,⁵² valójában azonban – a minősített helyzetek mindegyikéhez hasonlóan – a figyelem elsősorban az esemény jellegére és a kommunikációban résztvevő felek kölcsönös érdekeire irányult. Mitchell magyarázata szerint: „ma teljességgel elhibázott lenne a [minősített védelem] kifogását mulasztáson alapuló intézményként jellemezni; a rosszhiszeműség nem marad figyelmen kívül, de csupán alárendelt szerepet játszik. (...) A rosszhiszeműség mindössze annyiban bír jelentőséggel, hogy a kifogás ellenére megállapítható a felelősség abban az esetben, ha a felperes bizonyítja, hogy az alperes rosszhiszeműen szólalt meg. Röviden összefoglalva, a hangsúly nem az alperes tudati állapotán, hanem a vonatkozó kötelezettségek és érdekek fennállásán nyugszik.”⁵³ Loveland azonban egyáltalán nem tévedett, amikor rámutatott a beszélő „vétkeségére” fordított figyelemre, ahogyan Mitchell helyesen mutatott rá arra, hogy Loveland túlzott jelentőséget tulajdonított annak, hogy a kifogás a beszélő és a hallgatóság oldalán egyaránt jogok és kötelezettségek fennállásán alapul – ugyanakkor Mitchell talán alábecsülte a rosszhiszeműség szerepét, vagy legalábbis lehetséges következményeit.

A *New York Times Co. v. Sullivan*⁵⁴ ügyben hozott ítélet tehát nem tekinthető a precedensekkel való teljességgel váratlan szakításnak, mivel azt a politikai megnyilvánulások védelmére irányuló széles körű tagállami ítélkezési gyakorlat előzte meg. Az eset maga viszonylag egyszerű volt, és noha az ítélet alapvető jelentőségű a rágalmazási jog tekintetében, azt egyhangúan hozták meg, és az ahhoz fűzött indokolás is egyértelmű és határozott volt. Az ügy széles körben ismert, ezért most megelégszünk a tények rövid ismertetésével. Sullivan az alabamai Montgomery város egyik vezető tisztviselője volt, akinek feladatai közé tartozott a rendőrség tevékenységének felügyelete. A *New York Times* egy prominens személyiségek által fizetett hirdetést tett közzé, amelyben kritizálta Montgomery város rendőrségét a polgárjogokért tüntető egyetemistákkal és a mozgalmuk vezetőjével, Martin Luther Kinggel szemben alkalmazott bizonyos intézkedések miatt. Egyes állítások tévesek voltak, így azok Alabama állam joga alapján *per se* rágalmazásnak minősültek, mivel a szavak szándékolt jelentésük szerint sérelmesek voltak többek között a közhivatalt ellátó Sullivanre nézve. Ennek tisztázását követően az alperesek csak az állításaik valóságának bizonyításával kerülhették el a felelőségük megállapítását.⁵⁵ Brennan bíró a következő szavakkal kritizálta e szabályt:

„»Öncenzúrához« vezet az a szabály, amely a hivatali tevékenységet kritizáló személyeket valamennyi tényállításuk valóságtartalmának garantálására kötelezi annak terhe mellett, hogy rágalmazásért indított perekben lényegében bármekkora összegű kártérítés megállapítható. Nem csak a hamis állítások megjelenését küszöböljük ki akkor, ha a tényállítások valóságtartalmán alapuló kifogás

⁵⁰ *Press Co. Ltd. v. Stewart* (1888) Pa 119 584, 603.

⁵¹ *Bays v. Hunt* (1882) 14 N.W. 785, 787.

⁵² LOVELAND i. m. (48. lj.) 49.

⁵³ MITCHELL i. m. (34. lj.) 145.

⁵⁴ 376 US 254 (1964).

⁵⁵ Uo., 267.

azzal vehető igénybe, hogy az alperes viseli a bizonyítás terhet. Még az e kifogást megfelelő biztosítékként elfogadó bíróságok is elismerték az azzal kapcsolatban felmerülő bizonyítási nehézségeket, hogy az állítólagos rágalmozó állítások minden mozzanata tényszerűen igaz. (...) A hivatali tetteket kritizálni kívánó személyeket e szabály az esetleges jogkövetkezmények súlya miatt akkor is visszatarthatja a kritikus állítások hangoztatásától, ha azok meggyőződésük szerint és tényszerűen is igazak, azonban nem biztos, hogy bíróságon is bizonyíthatók. E kritikusok hajlamosak a jogszerűtlenségtől biztonságosabb távolságra eső kijelentésekre szorítkozni. (...) A szabály tehát csökkenti a nyilvános vita élénkségét és korlátozza annak sokszínűségét. Összegeyztetethetetlen az Első és Tizennegyedik Alkotmánykiegészítéssel.⁵⁶

Az eredmény „egy szövetségi szintű szabály létrejötte volt, amely alapján a köztisztviselők nem követelhetnek kártérítést a hivatali tevékenységükkel kapcsolatban a hírnév csorbítására alkalmas valótlan állítások miatt, kivéve, ha bizonyítják, hogy a kijelentést (...) »tényleges rosszhiszeműséggel« – azaz a kijelentés valótlanágának tudatában, illetve az állítás esetleges valótlanágának gondtalan figyelmen kívül hagyásával – tették.”⁵⁷ Világosnak tűnik, hogy a szövetségi szabályt a bíróság azon felismerése indokolja, hogy az objektív felelősség a peres eljárás bizonytalanságával szorította háttérbe a valódi kritikát. A Nemzetközösség bíróságainak további 30 évbe telt, mire felismerték ezt a – mára már nyilvánvalónak tűnő – körülményt.

A *Sullivan*-ügyben hozott ítélet természetesen nem foglalkozott magánfél felperesekkel. Az ő helyzetükkel a *Gertz v. Robert Welch Inc.*⁵⁸ ügyben foglalkoztak részletesen. A többségi véleményt Powell bíró adta elő, aki „a rágalmozási jog és az Első Alkotmánykiegészítés összhangjának megteremtésével összefüggő általános problémára”⁵⁹ hivatkozva vezette be a bíróság érvelését, zárásként pedig akként fogalmazta újra e feladatot, hogy „a két versengő érték összegeyztetettségét kell biztosítani.”⁶⁰ Miután Powell bíró világossá tette, hogy a bíróság döntése e feladat elvégzése eredményeként született meg, elutasította az abszolút védelem biztosításának lehetőségét a média részére, mivel az „a rágalmozási jog által védett versengő érdek teljes feladását jelentené.”⁶¹ Visszatérve a média részére biztosított abszolút védelem és a „rágalmozási jog által védett versengő érdek” közötti feszültségre, Powell bíró megállapította, hogy az egyén jó hírneve védelméhez fűződő joga az ember – minden tisztességes rend és szabadság alapú rendszer által elismert – méltóságának és értékének alapvetését tükrözi.⁶² Powell bíró továbbá kifejtette, hogy:

„Megállapítottuk, hogy a tagállamok szabadon határozhatják meg a kiadókra és műsorszolgáltatókra vonatkozó felelősségi mércét a valótlan, magánszemélyekre nézve sérelmes és a hírnév csorbítására alkalmas állítások közzététele tekintetében, feltéve, hogy nem állapítanak meg felelősséget mu-

⁵⁶ Uo., 279.

⁵⁷ Uo., 279–280.

⁵⁸ 418 US 323.

⁵⁹ Uo., 333.

⁶⁰ Uo., 348.

⁶¹ Uo., 341.

⁶² Uo., 341 és később *Rosenblatt v. Baer* 383 US 75 (1966) 92.

lasztás nélkül. E megközelítés méltányosabb határvonalat von a versengő érdekek közé. Elismeri a jó hírukben jogellenesen kárt szenvedett magánszemélyek kárpótlásához fűződő jogos állami érdek erejét, ugyanakkor védelmet nyújt a nyomtatott és közvetített média számára a rágalmazásra vonatkozó objektív felelősség szigorával szemben. Legalábbis ez a következtetés vonható le az ehhez hasonló esetekben, amikor a hírnév csorbítására alkalmas kijelentés lényege nyilvánvalóvá teszi a jó hírnevet érintő érdemi fenyegetést.”⁶³

Az Egyesült Államok Legfelső Bírósága később a *Times Inc. v. Firestone*⁶⁴ ügyben megerősítette, hogy – jöllehet a média rágalmazásért való felelősségének megállapításához a mulasztás mindig is elengedhetetlen volt – a magánszemélyeket érintő esetekben a mérce alacsonyabb lehet a *Sullivan*-ügyben megállapítottnál. Ez lényegében egyfajta gondatlansági mérce jóváhagyását jelentette, mivel az volt a *Sullivan*-teszt egyetlen praktikus alternatívája.

Végül a Legfelső Bíróság a *Harte-Hanks Communications v. Connaughton*⁶⁵ ügyben megállapította, hogy a kijelentés esetleges valótlanágát illető gondatlan közöny fennállását kell megállapítani azokban az esetekben, ha a sajtótermék munkatársai szándékosan nem szereztek be a közölt tények valótlanágát esetlegesen alátámasztó információkat.⁶⁶ Ez a döntés a *New York Times v. Sullivan* ügytől való eltérést jelezte, mivel az utóbbi esetben a bíróság lényegtelennek tartotta azt a körülményt, hogy a szerkesztőségi mappákban szerepelt olyan információ, amely a közzétett állítás valótlanágát támasztotta alá.⁶⁷ Az alsóbíróságok ítéletek egész sorában fejlesztették tovább ezt az eltérési lehetőséget. A leginkább egyértelmű (jöllehet sokat vitatott) ítélet a *Suzuki Motor Corporation v. Consumers Union of US Inc.*⁶⁸ ügyben született, amelyben az volt a központi kérdés, hogy „a vizsgálati módszereinek esetlegesen hibás jellegéről tudomással bíró fogyasztói szervezet ésszerű vizsgálatokat folytatott-e annak érdekében, hogy egyértelmű és meggyőző bizonyítékokkal szolgáljon az esküdteknek ahhoz, hogy a szervezet tisztában volt az általa készített samuráj-jelentés valótlanágával.”⁶⁹

Az első fontos körülmény e határozatokkal kapcsolatban, hogy az azokban alkalmazott módszertan és gondolatmenet egyáltalán nem idegen a Nemzetközösség modern jogától. Noha a *Sullivan*-ügyben az indokolás némileg szűkszávú, Powell bíró tökéletesen világossá tette a *Gertz*-ügyben, hogy az ilyen esetekben egyfelől az emberi méltósághoz és a jó hírnévhez való jog, másfelől a véleménynyilvánításhoz való jog közötti egyensúlyt kell megtalálni. A „rágalmazási jog által szolgálta értékre”⁷⁰ hivatkozva Powell bíró a jó hírnévhez való jogra utalt. Ezt Rehnquist főbíró is teljesen egyértelművé tette a *Milkovich*-ügyben hozott ítéletben, amelyben megállapította, hogy „van azonban a mérlegnek egy másik serpenyője is; rendszeresen elismertük »a rágalmazási jog alapjául szolgáló fontos társadalmi értékeket«, és elismertük, hogy »a társadalomnak átfogó és erős érdeke fűződik a jó hírnév elnyomásának megakadályozásához és

⁶³ Uo., 347–348.

⁶⁴ (1976) 424 US 448.

⁶⁵ (1989) 491 US 657.

⁶⁶ Uo., 682–685.

⁶⁷ *New York Times Co. v. Sullivan* 376 US 254 (1964) 287.

⁶⁸ (2002) 330 F3d 1110 (9th circuit).

⁶⁹ *Suzuki Motor Corporation v. Consumers Union of US Inc.*, 1138–1139.

⁷⁰ *Gertz* (58. lj.) 341.

orvoslásához« (...) az ember jó hírnevének indokolatlan megsértésével szembeni védelemhez fűződő joga az ember alapvető méltóságával és értékével kapcsolatos felfogásunkat fejezi ki, ami minden tisztességes rend és szabadság alapú rendszer alapvetése.”⁷¹ A bíróság ezen ügyekben hozott ítéletei tehát azt fejezik ki, hogy az Egyesült Államok miként hozza összhangba e versengő értékeket; az alábbiakban pedig bemutatjuk, hogy ez a feladat nem különbözik a Nemzetközösség bíróságainak módszereitől, amelyek segítségével – 30 évvel a *Sullivan*-ügy eldöntése után – ugyanezen versengő jogokat törekszenek újra egyensúlyba hozni.

E határozatok legfontosabb tanulsága azonban az, hogy az Egyesült Államok bíróságai bizonyos fokú mulasztás megkövetelésével javítottak a jó hírnévhez és a véleménynyilvánításhoz való jog között kialakult egyensúlyon. A mulasztás megfelelő mértékével foglalkozó vitáktól függetlenül az igazi szellemi áttörés abban állt, hogy az Egyesült Államok felismerte, hogy az objektív felelősség következtében a rágalmozási jog mérlege túlságosan a jó hírnévhez való jog felé billent; az egyensúlyhiány ellenszere pedig a mulasztás valamilyen formában való ismételt bevezetése a rágalmozási eljárásokba. Úgy tűnik, a későbbi ügyek – különösen a *Harte-Hanks Communications* és a *Suzuki Motor Corporation* ügyek – elmozdítják az amerikai jogot a *New York Times v. Sullivan* ügy alapján a média számára biztosított feltétlen védelemtől a Nemzetközösség bíróságai által alkalmazott ésszerű vagy felelősségteljes közzététel színesebb és mozgalmasabb irányába.

3. Fejlemények a common law világában

A következő rész bemutatja a Nemzetközösségben felmerült legfontosabb eseteket, amelyek szakítanak a múlttal és a *Reynolds*-ügyben kidolgozott kifogáshoz hasonló megoldást alakítanak ki. Az ügyek a Nemzetközösséghez tartozó országokban merültek fel az elmúlt mintegy 20 évben.

3.1. India

Az *R. Rajagopal v. State of TN*⁷² ügyben a kérelmező egy hetilap szerkesztője volt, és azt kívánta elérni, hogy a Tamil Nadu állambeli börtönhatóságok ne avatkozhassanak bele egy elítélt önéletrajzi írásának részletekben történő publikálásába, amelyben az elítélt részletesen bemutatta a közte és a hatóságok között kialakult szoros kapcsolatot. Az ügyben számos kérdést kellett eldönteni, a rágalmozás kérdésében azonban Reddy bíró kifejtette, hogy közszereplő jó hírnevének megsértéséért csak akkor állapítható meg a felelősség, ha az alperes „gondatlanul figyelmen kívül hagyta az igazságot”, a médiának azonban csak azt kell bizonyítania, hogy „a tények ésszerű ellenőrzése alapján” járt el.

⁷¹ *Milkovich v. Lorain Journal Concessionaire* 497 US 1 (1990) 12. L. még *Dun & Bradstreet v. Greenmoss Builders* 86 L.Ed 2d 593, 609.

⁷² 7 October, 1994, 1995 AIR 264

3.2. Az első ausztrál ügyek: a *Theophanous*- és a *Stephens*-ügy

Az ausztrál Legfelső Bíróság két ítéletet hozott 1994. október 12-én, amelyek eredménye túlmutat a politikai ügyekről beszámoló sajtótermékek számára hagyományosan elérhető kifogások körén. Egyik ítélet sem nyújt azonban kielégítő indokolást abban az értelemben, hogy a határozatot támogató többség az irányadó indokok tekintetében megosztott volt.

3.2.1. A *Theophanous*-ügy

Dr. Theophanous az ausztrál parlament képviselője volt. Egy sajtótermék 1992 novemberében közzétett egy levelet, amely kritizálta Theophanous bevándorlással kapcsolatos nézeteit. Theophanous a hírnevének csorbítására alkalmas utalások miatt pert indított a kiadó ellen. Az alperes lényegében azzal védekezett, hogy a per tárgyává tett kijelentések a politikai és kormányzati ügyekre vonatkozó vita részét képezték, a parlamenti képviselők teljesítményével foglalkoztak azok hivatali alkalmasságával összefüggésben, valamint a kiadó rosszhiszeműség nélkül és ésszerűen járt el, őszintén képviselve az állítások igazát – vagy legalábbis azok esetleges valótlanságára vonatkozó gondatlanság nélkül –, így azok alapján per nem indítható, vagy legalábbis azok közzététele minősített védelmet élvez a Nemzetközösség Alkotmányában rögzített szabadság alapján.⁷³ A többség két ítéletben adott helyt a fenti védekezésnek; az elsőt Mason főbíró, Toohey és Gaudron bírók jegyezték, a másodikat pedig Deane bíró.⁷⁴

Az ausztrál Legfelső Bíróság az alkotmányban rögzített képviseleti demokrácia eszméjéből kiindulva, korábban már elismerte a kommunikáció szabadságához való jogot.⁷⁵ A fő ítéletben a bíróság megállapította, hogy ez a jog kiterjed az információk, gondolatok szabad áramlására és más, a politikai vitában részt vevő személyek – azaz általában a társadalom tagjai – tekintetében.⁷⁶ A bíróság a „politikai vita” kifejezést a lehető legszélesebb értelemben használta, és Eric Barendt nyomán megállapította, hogy „az kiterjed az értelmes polgárok által megfontolandó kérdésekkel kapcsolatos politikai vélemény kialakításával összefüggő minden megnyilvánulásra.”⁷⁷ A fő ítélet tehát megállapította, hogy a *common law* szabályai az egyén jó híre védelmének kedveznek a szabad kommunikáció rovására.⁷⁸

A bíróság annak megállapításával kezelte ezt az egyensúlyhiányt, hogy a képviseleti demokrácia hatékonyságának biztosítása céljából kialakított kommunikációs szabadság érvényesülését elősegítendő, védeni kell a politikai vitát a túlzott mértékű büntetőjogi és polgári jogi

⁷³ *Theophanous* (14. lj.) 119.

⁷⁴ A különvéleményekkel nem foglalkozunk, mivel azokat nem veszik át az ausztrál Legfelső Bíróság későbbi ítéletei.

⁷⁵ *Nationwide News (Pty) Ltd. v. Wills* (1992) 177 CLR 1 és *Australian Capital Television (Pty) Ltd. v. The Commonwealth* (1992) 177 CLR 106, hivatkozva itt: *Theophanous* (14. lj.) 120–121.

⁷⁶ *Theophanous* (14. lj.) 122.

⁷⁷ Uo., 124.

⁷⁸ Uo., 133.

felelősséggel szemben;⁷⁹ ennek oka a rágalmozási perek által kiváltott „dermesztő hatás”⁸⁰ volt, mivel a minősített védelem érdekkölcsönösségre vonatkozó követelménye miatt azt általában nem lehetett igénybe venni általános jellegű kiadványok⁸¹ esetén, ami viszont azt eredményezte, hogy számos alperes kényszerült a kijelentés igazságtartalmán alapuló kifogásra támaszkodni, még a tisztességes megjegyzések esetében is; itt pedig az a szabály, amely „a hivatali tevékenységet kritizáló személyeket valamennyi tényállításuk valóságtartalmának garantálására kötelezi, (...) nem csak a hamis állítások megjelenését küszöböli ki.”⁸² A fő ítélet megállapította, hogy gyakran nehéz bizonyítani, hogy a sérelmezett kijelentés minden részletében igaz. A valóság bizonyításának megkövetelése pedig még akkor is visszatarthatja a kritikusokat kritikájuk megfogalmazásától, ha a kritika tényszerűen igaz, mert kétséges lehet a bizonyítás sikeressége, illetve a bizonyítás jelentős terhekkel járhat.⁸³

Az eredmény tehát az lett, hogy az alperes mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy minden körülmény tekintetében ésszerűen járt el. Az ésszerűség azt jelenti, hogy az alperes nem rendelkezett tudomással az állítások valótlanágáról és nem járt el gondatlanul azok közzététele során (ahogyan azt Deane bírő is felismerte ebben az ügyben, ez a tényleges szubjektív szándékot jelenti;⁸⁴ az új-zélandi Fellebbviteli Bíróság szintén „a valótlanágról való tudomásként” értékelte a gondatlanságot),⁸⁵ továbbá lépéseket tett az anyag ellenőrzése céljából, vagy ilyen lépések hiányában is indokoltan tette közzé azt.⁸⁶ A fő ítélet megállapította továbbá, hogy az alpereseknek kell bizonyítaniuk a kiadvány védett jellegét, mivel ez „felel meg az indokoltsággal és mentesüléssel összefüggő kérdésekben a bizonyítás tekintetében a bíróságok által a múltban követett megközelítésnek, a bíróság pedig ebben az ügyben nem látta indokoltnak, hogy az indokoltság alkotmányos jellegére tekintettel változtasson a bizonyítási teher viselésén.”⁸⁷

3.2.2. *A Stephens-ügy*

Nyugat-ausztráliai politikusok egy csoportja – köztük Stephens – rágalmozás vádjával pert indított a *West Australian* című kiadvány kiadója ellen. A kiadó kétféle – a felperesek által egyaránt elvetett – védekezést terjesztett elő: ésszerű közzététel és minősített védelem. Mason főbíró és Toohey és Gaudron bírók kitarítottak korábbi véleményük mellett, ezúttal azonban Deane bírő is csatlakozott hozzájuk, aki ugyanakkor nem adta fel korábbi szélsőségesebb álláspontját sem. Az ítélet – a minősített védelemmel kapcsolatban Brennan bírő által kifejtett érdekes gondolatmenet ellenére – nem tett sokat hozzá a *Theophanous*-ügyben elért áttöréshez, és kevésbé

⁷⁹ Uo., 130.

⁸⁰ Uo., 130–131.

⁸¹ Uo., 133.

⁸² Uo., 132 (a *Sullivan*-ügy nyomán).

⁸³ Uo., 132–133.

⁸⁴ Deane bírő a „szubjektív motiváció” kifejezést használta; uo., 195.

⁸⁵ *Lange v. Atkinson* [2000] NZLR 385 (NZCA) 400, [45].

⁸⁶ *Theophanous* (14. lj.) 134–135, 135–137 és 140.

⁸⁷ Uo., 137.

világított rá az áttörés alapjául szolgáló valódi gondolatmenetre. Ausztráliának így újabb három évet kellett várnia, hogy kötelező erejű precedens szülessen a kérdésben.

3.3. Új-Zéland: A *Lange v. Atkinson* ügy

David Lange, Új-Zéland volt miniszterelnöke pert indított egy újságíró ellen egy cikkben közölt és a hírnév csorbitására alkalmas kijelentések miatt. Az újságíró a „politikai véleménynyilvánítás” és minősített védelem kifogásokkal védekezett. Az eljáró bíróság a kifogásokat nem utasította el, hanem elrendelte azok egyetlen minősített védelmen alapuló kifogásban történő egyesítését, amivel a Fellebbviteli Bíróság is egyetértett. Az ügy fellebbezés folytán a Legfelső Bíróság elé került, amely az Egyesült Királyságban és Ausztráliában született új precedensek figyelembevételével az eljárás ismételt lefolytatására utasította a Fellebbviteli Bíróságot. A megismételt eljárásban meghozott ítélet pedig irányadó jelleggel rendezi Új-Zéland álláspontját a kérdésben.

Az ügyben egyetlen, egyhangúan elfogadott ítélet született. Az ítélet alapjául szolgál Új-Zéland arányos képviselően alapuló demokratikus szerkezete, az a tény, hogy Új-Zélandon az államigazgatási iratok könnyebben hozzáférhetők, mint az Egyesült Királyságban, valamint a Bill of Rights, amely az időszaki választásokon történő szavazáshoz és a véleménynyilvánításhoz való jog biztosításával garantálja a folyamatok, különösen a politikai folyamatok nyilvánosságát.⁸⁸ Az új-zélandi Fellebbviteli Bíróság a minősített védelem lehetőségét választotta, de annak nem az Egyesült Királyságban vagy Ausztráliában elfogadott formáját. Az új védelem biztosításának célja – egyben pedig korláta is – a felelősségteljes nyilvános vita megkönnyítése volt. Nem felelősségteljes eljárás esetén a védelem nem vehető igénybe. A bíróság megállapítása szerint a felelősségteljes eljárás részét képezi „a valóságba vetett valódi hit kialakulását szolgáló felelősségteljes alap,”⁸⁹ az igazsággal kapcsolatos gondatlanság vagy közöny pedig „nem eredményezheti a valóságba vetett valódi hit” kialakulását.⁹⁰ A bíróság hangsúlyozta továbbá a gondatlanság fogalmával összefüggő értelmezésének rugalmasságát.

„Az, hogy mi minősül gondatlan kijelentésnek, jelentős mértékben függ attól, hogy ki, kinek és mit mond. El kell fogadni, hogy annak előírása az alperes számára, hogy az állítás jellegének és a megcélzott közönség méretének megfelelő mértékű felelősséggel járjon el az adott kijelentés valóságtartalmának értékelése során, bizonyos körülmények között az elvárható gondossággal való eljárás szükségességét is megközelítheti. Más esetekben viszonylag gyors és korlátozott mértékű vizsgálódás is elegendő lehet a valóságba vetett valódi hit kialakulásához, hogy az megfelelően a körülmények követelményeinek és elkerülje az alkalom nyújtotta lehetőségek tisztességtelen kihasználását.

A spektrum egyik végén található esetnek tekinthető például egy, a miniszterelnökkel kapcsolatban a hírnév csorbitására különösen alkalmas kijelentés közzététele a nagy nyilvánosság előtt. A másik szélsőséges esetnek tekinthető egy udvariatlan megjegyzés tétele valamely politikussal kapcsolatban

⁸⁸ *Lange v. Atkinson* (85. lj.) [26]–[29].

⁸⁹ Uo., [43].

⁹⁰ Uo.

a Chatham-ház szabályai alapján tartott magánjellegű megbeszélés során. Nem arról van szó, hogy a jog bizonyos körülmények között nagyobb jelentőséget tulajdonít a jó hírnév védelmének, mint más esetekben, hanem arról, hogy az első esetben az állítás súlyossága és a közzététel köre következtében lényegesen nagyobb kár következhet be, mint a második esetben. Következésképpen a gondatlanság elkerülése érdekében az első esetben nagyobb fokú gondossággal kell eljárni, mint a második esetben. A felelősségteljes újságíróknak – tekintet nélkül az adott médiára – nem kell aggódniuk az ilyen jellegű megközelítés miatt. Kizárólag azok szorulnak ki a védelem köréből, akik az esküdtek véleménye szerint túlságosan nagyvonalúan kezelik az állításaik valóságtartalmának kérdését. Ez a megközelítés hűen tükrözi azt a hozzáállást, hogy a minősített védelem nem jelenti azt, hogy a felelőtlen eljárás következmények nélkül maradna.”⁹¹

Az ítélet – miután elismeri, hogy ilyen körülmények között a gondatlanság megegyezik a valótlanságról való tudomással⁹² – ezt követően arra utal, hogy az új kifogás valódi alapja a gondatlanság: „noha az igazsággal kapcsolatos közöny fogalmilag nem azonos az elvárható gondosság elmulasztásával, a két kategória a gyakorlatban gyakran átfedi egymást.” Az alábbiakban bemutatjuk, hogy az új-zélandi Fellebbviteli Bíróság valójában két különböző tényezőt – a gondossági kötelmet és a gondatlanságot – olózott össze annak megállapításához, hogy „az alperes felelősségteljes eljárásának mértéke megfelel-e a körülmények által megkívánt mértéknek.”⁹³

3.4. Az Egyesült Királyság

3.4.1. A Reynolds-ügy

Az ügy középpontjában a volt ír miniszterelnökre vonatkozó hamis és a hírnév csorbítására alkalmas kijelentés közzététele áll, amely tartalmát azonban a sajtótermék munkatársai őszintén valósnak gondolták. Az akkoriban a rágalmazási jogot áttekintő bíróságok közül egyedül a Lordok Háza indult ki abból az alapvetésből, hogy a téves tényállítások *common law* alapján történő értékelése lényegében egységesnek tekinthető.⁹⁴ Az ügy eldöntésében részt vevő lordok egyetértettek az elvi kérdésekben, azonban a bíróság megosztott volt az eredményt illetően.⁹⁵ A főbeszédet előadó Lord Nicholls elutasította a „politikai információkra” vonatkozó és a felelősség megállapítását minden körülmények között kizáró új védelem létrehozásának lehetőségét, mivel – álláspontja szerint – az nem nyújtana megfelelő védelmet a jó hírnév védelméhez való jog számára, továbbá elvi hiba lenne a politikai vitát megkülönböztetni a fontos közügynek minősülő egyéb kérdésektől.⁹⁶ E tekintetben Lord Nicholls nem talált különbséget a minősített

⁹¹ Uo., [48] és [49].

⁹² Uo., [45].

⁹³ Uo., [46].

⁹⁴ *Reynolds* (6. lj.) 204 C.

⁹⁵ *Flood* (29. lj.) [28].

⁹⁶ *Reynolds* (6. lj.) 204 C.

védelemre vonatkozó rendes követelmények és az alperes arra irányuló javaslata között, hogy a minősített védelmen alapuló kifogás lehetőségét – a közzététellel kapcsolatos „ésszerűtlen” eljárás körének kivételével – terjesszék ki a médiában közzétett beszámolókra is.⁹⁷ A minősített védelemre vonatkozó elvek áttekintése során Lord Nicholls korábban megfigyelte, hogy (a rosz-hiszeműség hiányán túlmenően) mindössze az volt szükséges, hogy az információ közlőjét és befogadóját egyaránt terhelje az adott információ terjesztésére és befogadására irányuló ismerős és kölcsönös kötelezettség, amelynek részét képezte az összes lényeges körülménynek az „adott kor szemüvegén keresztül történő” értékelése.⁹⁸ Ezen értékelés a „*common law* rugalmasságából” eredt,⁹⁹ és az egyes tényezőket az alábbi – ma már jól ismert – nem kimerítő jellegű felsorolás¹⁰⁰ tartalmazza:

„1. Az állítás súlyossága. Minél súlyosabb a vád, annál súlyosabb a nyilvánosság félretájékoztatása és az érintett személy által elszenvedett sérelem az állítás valótlanága esetén. 2. Az információ jellege és az, hogy az információ tárgya mennyiben tekinthető közügynek. 3. Az információ forrása. Egyes informátorok nem rendelkeznek az eseményekre vonatkozó közvetlen információval. Egyesek önmaguk érdekeiket akarhatják előmozdítani, másokat lefizettek a történet elmondása érdekében. 4. Az információ ellenőrzésére tett lépések. 5. Az információ státusza. Lehetséges, hogy már nyomozás indult az állításokkal kapcsolatban, ez pedig óvatosságra int. 6. Az ügy sürgető jellege. A hírek gyakran olyanok, mint a romlandó áru. 7. A felperes lehetőséget kapott-e észrevételei megtételére. A felperes rendelkezhet mások számára nem hozzáférhető, vagy mások által fel nem tárt információkkal. A felperes megkeresése nem minden esetben szükséges. 8. A cikk tartalmazta-e az események felperes általi összefoglalóját. 9. A cikk hangvétele. A sajtótermékek kérdéseket vehetnek fel és felszólíthatnak nyomozás lefolytatására. Nem szükséges minden állítást tényállításként feltüntetniük. 10. A közzététel körülményei, köztük annak időzítése.”¹⁰¹

Lord Steyn egyetértett a fenti állásponttal és irányelvül a közérdeket szolgáló minősített védelmet választotta.¹⁰²

Lord Cooke of Thornden szintén elismerte, hogy a minősített védelem intézménye immáron a világméretű nyilvánosság előtt történő közzétételre is kiterjed, amely fejlemény célja a véleménynyilvánításhoz való jog modern demokráciában felmerülő szükségleteinek kielégítése volt, felismerve, hogy az adott körülmények között még annál szélesebb körű védelem biztosítása is szükséges lehet. Lord Cooke of Thornden megállapította tehát, hogy minden körülményt figyelembe kell venni, hangsúlyozta azonban az alperes által a tényállítások pontosságának biztosítása érdekében tett óvintézkedések fontosságát. Álláspontja szerint a figyelembe veendő tényezők nem kimerítő – Lord Nicholls által összeállított – listája megközelítőleg azo-

⁹⁷ Uo., 203 B–C.

⁹⁸ Uo., 194 F – 195 D.

⁹⁹ Uo., 204 H.

¹⁰⁰ Aggasztó, hogy erre Lord Dyson a *Flood*-ügyben (29. lj.) [188] hozott ítéletben „ünnepeltként” hivatkozik.

¹⁰¹ *Reynolds* (6. lj.) 205 A–C.

¹⁰² Uo., 213 D – 214 E.

nos helyzetet alakított ki az angol és ausztrál jogrendben.¹⁰³ Lord Hope és Lord Hobhouse sem találta úgy, hogy a Lord Nicholls által javasoltakon túlmenően módosítani kellett volna a minősített védelem tekintetében a *common law* szabályai alapján alkalmazott mércét.

3.4.2. *A Jameel v. Wall Street Journal* ügy¹⁰⁴

Az ügy középpontjában álló újságcikk arról számolt be, hogy a Szaúd-Arábiai Központi Bank amerikai bűnüldöző hatóságok kérésére megfigyelte egyes ismert szaúd-arábiai üzletemberek bankszámláját annak megelőzése érdekében, hogy azokat – szándékosan vagy mit sem sejtve – terrorista szervezetek finanszírozására használják fel. Az információ állítólag a műveletben részt vevő amerikai és szaúdi tisztviselőktől származott. Az ügyben egy szaúdi üzletember és annak cége voltak a felperesek.

Lord Bingham (akinek véleményét Lord Hope és Lord Scott is osztotta) meglátása szerint a Reynolds-ügyben hozott ítélet a minősített védelem intézményének hagyományos alapjain nyugodott, ugyanakkor olyan irányba mozdította el a jogfejlődést, hogy annak következtében a jog a korábbinál lényegesen nagyobb súlyt helyezett a jelentős közügyekre vonatkozó tájékozott nyilvános vita értékére.¹⁰⁵

Lord Bingham véleménye szerint a Reynolds-ügyben hozott ítélet megőrizte a kötelezettség-érdek mércét, és az információ jellegével és forrásával kapcsolatos kérdések Lord Nicholls-féle értékelése is jelentőséggel bírnak e mérce alkalmazása során, illetve – Lord Nicholls közvetlenebb megfogalmazása szerint – annak eldöntése során, hogy a nyilvánosságnak joga volt-e megismerni az adott információt.¹⁰⁶ A minősített védelem igénybevételének szükséges előfeltétele tehát, hogy a közzétett anyag közérdekű legyen – e feltétel teljesült is a jelen ügyben.¹⁰⁷ A Lord Nicholls által alkalmazott mércét a felelősségteljes újságírás mércéjeként nevezte meg, amelynek ésszerű magyarázata abban áll, hogy nincs olyan információ közzétételére irányuló kötelezettség, valamint a nyilvánosságnak nem fűződik érdeke olyan információ megismeréséhez, amelynek ellenőrzésére a kiadó nem tett ésszerű erőfeszítéseket.¹⁰⁸ Lord Bingham helyt adott a kiadó által benyújtott fellebbezésnek és nem értett egyet a Fellebbviteli Bíróság és az eljáró bíró megállapításaival annyiban, hogy a kiadó elesett a Reynolds-féle védelem alkalmazásának lehetőségétől amiatt, hogy nem késleltette a közzétételt az üzletember álláspontjának megismerése céljából.¹⁰⁹

Ezzel szemben Lord Hoffman félrevezetőnek találta a „védelem” kifejezést és – noha Lord Nicholls használta azt a Reynolds-ügyben hozott ítéletben – tartózkodott annak a „régiben való” használatától. A Reynolds-ügyben nem az esemény, hanem maga az anyag minő-

¹⁰³ Uo., 225 E–G.

¹⁰⁴ *Jameel* (8. lj.).

¹⁰⁵ Uo., [28].

¹⁰⁶ Uo., [30].

¹⁰⁷ Uo., [31].

¹⁰⁸ Uo., [32].

¹⁰⁹ Uo., [35].

sült védettnek, amelyen a rosszhiszeműség sem változtathat, hiszen – álláspontja szerint – az alperes eljárásának minősége azon körülmények részét képezi, amelyek között az anyag védettnek tekinthető. Ennélfogva egy sajátos jogtudományi teremtménynek tartható, amely különbözik az alapjául szolgáló, hagyományos értelemben vett védelem fogalmától.¹¹⁰ Lord Hoffman ezen túlmenően megállapította, hogy a Reynolds-védelem alkalmazásában a kötelezettség-érdek mércét kielégítette az ahhoz fűződő közérdek, hogy az újságírók hivatásbeli kötelezettsége az adott jellegű anyagok közzététele, a nyilvánosságnak pedig érdeke fűződik azok megismeréséhez; a mérce tehát azokra a kérdésekre redukálható, hogy a közzététel a közérdeket szolgálta-e, és a sértő anyagok szerepeltetése indokolható-e abban az értelemben, hogy az „valóban hozzájárult a cikk közérdekű eleméhez” – és itt szerephez jutott a szerkesztői ítélet is.¹¹¹ Ha az e két kérdésre adott válasz a kiadónak kedvez, utolsó kérdésként azt kell eldönteni, hogy „az információ beszerzése és közzététele érdekében tett lépések felelősségteljesek és tisztességesek voltak-e.”¹¹²

Az „ésszerű gondossághoz” hasonló mérce objektív volt és azzal kapcsolatban tájékoztatást nyújthatnak az iparági gyakorlatok, köztük a sajtópanaszokkal foglalkozó bizottság kódexe is.¹¹³ Végül, Lord Hoffman megállapította, hogy a Lord Nicholls-féle lista nem kipipálandó feladatok jegyzéke volt, az adott körülmények között pedig nem érvénytelenítette az ésszerű közzétételen alapuló kifogást az a körülmény, hogy az alperes nem kérte a felperes észrevételeit a hírel kapcsolatban, mivel a kérelmező minden valószínűség szerint egyébként sem rendelkezett volna a szükséges információval.¹¹⁴

Lord Scott of Foscote nem értett egyet azzal, hogy a Reynolds-védelem egy sajátos, a forrásának tekinthető és hagyományos értelemben vett védelem fogalmától különböző jogtudományi teremtménynek lenne tekinthető,¹¹⁵ és megállapította, hogy a Reynolds-védelem általában véve a világ nyilvánossága előtt, megfelelő körülmények között közzétett állítások számára nyújt védelmet,¹¹⁶ a sajtótermékek tekintetében pedig megállapította, hogy olyan információkat kötelesek közzétenni, amelyek esetében a közérdek fennállása „valós és egyértelmű”. E kötelezettség a médiára hárította a felelősséget, hogy ésszerű erőfeszítéseket tegyen a közzétett információk valóságtartalmának ellenőrzésére, valamint – ésszerű esetekben – adjon lehetőséget a közlés által érintett személy számára, hogy a közléssel kapcsolatban megtegye észrevételeit.¹¹⁷

Hale bárónő ezzel szemben egyetértett Lord Hoffmannal abban, hogy a Reynolds-védelem sajátos jogtudományi képződmény.¹¹⁸ Álláspontja szerint a védelem alkalmazásához két követelménynek kell teljesülnie: egyrészt valós közérdeknek kell fűződnie az információ közzé-

¹¹⁰ Uo., [43]–[46].

¹¹¹ Uo., [50] és [51] (és Lord Hope: [107]–[109]).

¹¹² Uo., [53].

¹¹³ Uo., [55]. Ez volt az álláspont az Egyesült Államokban a *Harte-Hanks Communications v. Connaughton*, 667–68 ügy óta. L. még: *Suzuki* (69. lj.) 1137 és *Murphy v. Boston Herald Inc.* [2007] 865 NE 2d 746 (Mass) 765–766.

¹¹⁴ *Jameel v. Wall Street Journal* (16. lj.) [56] és [84].

¹¹⁵ Uo., [132]–[135].

¹¹⁶ Uo., [137].

¹¹⁷ Uo., [138].

¹¹⁸ Uo., [146].

tételéhez (ez a mérce egyszerűbb annak megítélésénél, hogy a nyilvánosságnak mit szükséges tudnia), másrészt pedig felelősségteljesen kell eljárni a tények ellenőrzése során.¹¹⁹

Az ügyben hozott ítélet valódi jelentősége abban áll, hogy Lord Hoffman és Hale bárónő felismerték, hogy a Reynolds-védelem nem a hagyományos minősített védelem példáját követi. E megállapítással McBride és Bagshaw is egyetértenek, rámutatva, hogy a bíróság a Reynolds-védelem alkalmazásakor nem azt vizsgálja – ahogyan tenné azt a hagyományos minősített védelem alkalmazásakor –, hogy az állítás valóságossága esetén a kiadó köteles lett volna-e azt közzétenni, valamint, hogy a címzettnek érdeke fűződött volna-e annak megismeréséhez. A valódi kérdés ilyen esetekben – ahogyan azt a *Jameel*-ügyben hozott ítélethez fűzött vélemények mindegyike kifejezi – az alperes által a közzétett állítások ellenőrzésére tett erőfeszítésekre vonatkozik.¹²⁰

3.4.3. *A Flood-ügy*

A Times Newspapers Ltd. alperes újságcikkben számolt be arról, hogy a Flood nyomozóval kapcsolatban felmerült gyanú alapján a Scotland Yard nyomozást folytat annak megállapítására, hogy a nyomozó elkövetett-e korrupciós bűncselekményt. A nyomozók nem találtak korrupcióra utaló bizonyítékot. A bíróság továbbá elfogadta a Flood nyomozó ártatlansága mellett szóló bizonyítékokat. A fellebbezési eljárásban azt vizsgálta a bíróság, hogy a sajtóorgánum mentesül-e a felelősség alól az olyan esetben alkalmazható Reynolds-védelem alapján, ha a közzétett állítások a közérdeket szolgálták és azokat felelősségteljes módon tették közzé. Az eljáró bíróság ítéletét módosító Fellebbviteli Bíróság megállapította, hogy az alperesek nem felelősségteljes módon jártak el, mivel bizonyos tényállításokat nem ellenőriztek megfelelő módon.¹²¹

A Lord Nicholls mércéjét összefoglaló Lord Phillips megállapította, hogy az lényegében két külön mércéből – a felelősségteljes újságírás és a közérdekű ügy mércéjéből – tevődik össze. A második mérce legjobban úgy fogalmazható meg, hogy a nyilvánosság jogosult volt-e megismerni az adott információt.¹²²

Nyilvánvalónak tűnt, hogy az újságcikk tárgyának közzététele a közérdeket szolgálta. Lord Phillips azonban megállapította, hogy e tekintetben két további kérdés merül fel: a közérdeket szolgálta-e az alátámasztó tények közzététele, valamint a közérdeket szolgálta-e Flood nyomozó nevének közzététele. Lord Phillips arra a megállapításra jutott, hogy az alátámasztó tények közzététele¹²³ (amennyiben azokat ellenőrizték) a közérdeket szolgálta, valamint két indok szólt a felperes nevének közzététele mellett: több munkatársa mindenképp tudta volna, hogy kiről van szó a cikkben, valamint meg nem nevezése esetén más nyomozókra is rávetült volna a gyanú árnyéka.¹²⁴ Lord Phillips ezt követően az ellenőrzés problémáját vizsgálva azt hangsúlyozta, hogy

¹¹⁹ Uo., [147]–[149].

¹²⁰ Nicholas J. McBRIDE – Roderick BAGSHAW: *Tort Law*. 4. kiadás, Harlow, Pearson, 2012. 568.

¹²¹ Flood (29. lj.) [2] és [3].

¹²² Uo., [29]–[32].

¹²³ Uo., [68].

¹²⁴ Uo., [74].

a kiadónak ésszerű erőfeszítéseket kellett volna tennie annak érdekében, hogy meggyőződjön az állítások igazságáról (objektív körülmény) és azokat maga is igaznak tartsa (szubjektív körülmény).¹²⁵ Különbséget tett azonban az alapos (Chase 2 fokozatú) gyanú felmerüléséhez és az ésszerű közzétételhez szükséges ellenőrzés között; utóbbi esetében nincs szükség annyira szigorú és szilárd elvekre, mivel az ésszerűen eljáró újságírónak csupán az ésszerű gyanú alapján fennállásáról kell meggyőződnie, ehhez azonban nem feltétlenül szükséges az ilyen alap mibenlétének ismerete. Az újságírónak módjukban áll cikkeikben „megbízható forrásokra” támaszkodni, illetve ésszerű körülmények között következtetést vonhatnak le abból a tényből, hogy az ügyben rendőrségi vizsgálat van folyamatban.¹²⁶

Az ellenőrzéssel kapcsolatban Lord Phillips megállapította, hogy az újságírónak ésszerű mértékben meg kell győződniük arról, hogy komoly esély van arra, hogy Flood nyomozó korrupciós bűncselekményt követett el,¹²⁷ és úgy találta, hogy az újságírók okkal juthattak arra a következtetésre, hogy a közvetett bizonyítékok súlyosak.¹²⁸

Lord Brown úgy látta, hogy a Reynolds-féle védelem tekintetében csupán az az egy kérdés merült fel, hogy a rágalmazó állítások közzétevője – a rendelkezésére álló (és hiányzó) információk alapján és figyelemmel a hírnév csorbítására alkalmas, ám téves információk közzétételének elkerülése érdekében tett (és elmulasztott) erőfeszítésekre – ésszerűen gondolhatta-e úgy, hogy az adott információk közzététele a közérdeket szolgálja.¹²⁹ Az adott ügyben e kérdés úgy merült fel, hogy kijelenthető-e, hogy mindenkor a közérdeket szolgálja egy folyamatban lévő nyomozás alapját képező állítások közzététele – azaz lényegében a terhelttel szemben folytatott eljárás (részben névtelen források által közölt információkon alapuló) összefoglalójának közzététele még azt megelőzően, hogy a rendőrség a nyomozást lezárta volna és a terhelttel szemben vádat emeltek volna.¹³⁰ Másként fogalmazva, az alperesnek azt kell bizonyítania, hogy a közérdeket szolgálja, azaz a nyilvánosságnak még a nyomozás lezárása előtt tudnia kell-e, hogy efféle vádak merültek fel és azokat szabályszerűen kivizsgálják.¹³¹ Lord Brown – a tényállás alapján elfogadva az alperesek védekezését – annak megállapításával válaszolta meg ezt a kérdést, hogy Flood nyomozó „megbélyegzése” a nyilvánosság számára egyértelműen fontos közérdekű üggyhez kapcsolódott, az újságírók pedig indokoltan gondolhatták úgy, hogy a közvetett bizonyítékok súlyosak.¹³²

Lord Mance kifejezetten a közérdekűségi mérce részének tekintette az újságírók eljárását, mivel bármilyen információ közzététele csakis akkor szolgálhatja a közérdeket, ha előzetesen felelősségteljes újságírói vizsgálat és értékelés tárgyát képezte.¹³³ E kérdés megválaszolása során figyelembe kell venni az újságírók és szerkesztők ítéletét is a közzétételt megelőző erőfeszítések

¹²⁵ Uo., [78] és [79].

¹²⁶ Uo., [80].

¹²⁷ Uo., [88].

¹²⁸ Uo., [98] és [99].

¹²⁹ Uo., [113], Lord Clarke egyetértő álláspontja: [184] és [185].

¹³⁰ Uo., [114].

¹³¹ Uo., [116].

¹³² Uo., [119].

¹³³ Uo., [123].

jellegének és mértékének, valamint a tartalom közérdekűségének tekintetében.¹³⁴ Lord Mance – elfogadva az alperes érveit – három fő pontban foglalta össze a Fellebbviteli Bíróság ítéletével kapcsolatos fenntartásait. Először is megállapította, hogy a pusztán tényeken túlmenően bizonyos fokú gyanú fennállásáról is beszámoló tudósítások esetében a média nem háríthat el minden felelősséget a forrásai ésszerű mértékű ellenőrzésével kapcsolatban, ugyanakkor – ha a tudósítás valós és nyilvánvaló közérdeket szolgál, és azt tisztességes módon adják elő – nem is kötelezhető arra, hogy a források által nyújtott információval kapcsolatban közvetlen bizonyítékkal szolgáljon.¹³⁵ Másodsor, Lord Mance megállapította, hogy a média nem köteles feltárni a forrásai személyazonosságát.¹³⁶ Harmadszor pedig azt állapította meg, hogy az újságírók által a közzétett állítások ellenőrzése érdekében tett erőfeszítések megfelelőek voltak.¹³⁷ Sőt Lord Mance később azt is megjegyezte, hogy az újságírók a tőlük telhető legalaposabb és jelentős időtartamú vizsgálódás révén ellenőrizték a közzétett állítások valóságtartalmát.¹³⁸

Lord Dyson hangsúlyozta, hogy az ellenőrzéssel kapcsolatos követelmény valódi védelmet nyújt az érintett számára,¹³⁹ és megjegyezte, hogy a bíróság csak fokozott körültekintés mellett avatkozhat be a szerkesztői értéktétel meghozásával összefüggő kérdésekbe.¹⁴⁰

A témában hozott három legfelső bírósági ítélet után az Egyesült Királyság álláspontja nem nevezhető egyértelműnek a kérdésben. A *Reynolds*-ügyben hozott ítélet az új védelmet pusztán a minősített védelem sajtótermékekben történő általános közzétételre való kiterjesztésének tekintette. A két későbbi ítéletben a legtöbb bíró összemosta a közérdekűség és ellenőrzés kérdését, emellett Lord Phillips az objektív és szubjektív szándék meglétét is megkövetelte.

Ezeket a határozatokat írta felül a rágalmazásról szóló 2013. évi törvény (Defamation Act 2013) 4. §-a, amely az alábbi rendelkezésekkel hatályon kívül helyezi a Reynolds-féle védelmet.

„4. Közzététel közérdekű ügyben

- (1) Rágalmazási perben az alperes mentesül a felelősség alól, ha az alperes bizonyítja, hogy
- a) a sérelmezett kijelentés közérdekű ügyre vonatkozott, vagy közérdekű ügyre vonatkozó kijelentés részét képezte; és
 - b) az alperes ésszerű módon gondolhatta, hogy a sérelmezett kijelentés közzététele a közérdeket szolgálta.
- (2) A bíróságnak az ügy minden körülményét figyelembe kell vennie – figyelemmel a (3) és (4) bekezdésre – annak vizsgálata során, hogy az alperes bizonyította-e az (1) bekezdés szerinti körülmények fennállását.
- (3) Amennyiben a sérelmezett állítás egy olyan vita pontos és pártatlan leírását képezte, vagy annak része volt, amelyben a felperes volt az egyik vitás fél, úgy annak eldöntése során, hogy az alperes ésszerű módon gondolhatta-e, hogy a közzététel a közérdeket szolgálja, a bíróságnak figyelmen kívül

¹³⁴ Uo., [137].

¹³⁵ Uo., [158].

¹³⁶ Uo., [159].

¹³⁷ Uo., [160] és [170].

¹³⁸ Uo., [179].

¹³⁹ Uo., [196].

¹⁴⁰ Uo., [199].

kell hagynia az alperes minden mulasztását a sérelmezett kijelentés igazságtartalmának bizonyításával kapcsolatban.

(4) Annak eldöntése során, hogy az alperes ésszerű módon gondolhatta-e, hogy a sérelmezett állítás közzététele a közérdeket szolgálja, a bíróság a belátása szerinti mértékű teret engedi a szerkesztői döntések számára.

(5) A jelen cikk szerinti kifogás tehát igénybe vehető tekintet nélkül arra, hogy a sérelmezett kijelentés tényállítás vagy vélemény volt-e.

(6) A *common law* szerinti ún. Reynolds-védelem a továbbiakban nem alkalmazható.”

E részben láthattuk, hogy a *Jameel*- és a *Flood*-ügyben hozott ítélet hogyan távolodik el a minősített védelem intézményétől, valamint bemutattuk a védelem elvi alapjaként a közérdeket meghatározó ügyeket. E megközelítést Paul Mitchell és Eric Barendt kifogásolta, amellyel részletesebben foglalkozunk a közérdekről szóló részben. Ettől eltekintve a törvényhez készült és jelenleg leginkább elismert útmutató szerzői szerint továbbra is fennmarad az újságírók objektív felelősségének követelménye. Álláspontjuk szerint a Hansard (a parlamenti viták szó szerinti leírata) és a magyarázó feljegyzések alapján egyértelmű, hogy – a Reynolds-kifogás 4. § (6) bekezdés szerinti eltörlése ellenére – a parlamentnek nem állt szándékában a Reynolds-kifogáshoz hasonlóan a közérdekűségeen alapuló (legutóbb a *Flood*-ügyben alkalmazott) védelem általános elveinek módosítása.¹⁴¹

A rágalmazásról szóló törvény az Egyesült Királyságban a rágalmazásra vonatkozó joganyagot lényegében a *Flood*-ügyben hozott ítélet mintáját követve rögzítette. A rágalmazásra az Egyesült Királyságban a továbbiakban nem a szerződésen kívüli károkozás szabályai, hanem jogszabályi előírások vonatkoznak. Következésképpen, az e cikkben taglalt fogalmi fejlődés (azaz, hogy a rágalmazást szerződésen kívüli károkozáson alapuló gondatlanságként kéne kezelni) az Egyesült Királyságban már nem lehetséges; lehetséges azonban minden más vizsgált ország jogrendjén belül, és a *Reynolds*- és a *Jameel*-ügyben elért áttörések egyértelműen ösztönzőleg hatnak majd a további fejlődésre a Nemzetközösség egyéb országainak jogrendjében.

3.5. Dél-Afrika: a *Bogoshi*-ügy

A *Bogoshi*-ügy az elsőfokú bíróság által gyorsított eljárásban hozott ítélet elleni fellebbezés folytán került a Legfelső Bíróság elé, amelyben a bíróság elutasította az alperesek kijelentését, hogy nem volt tudomásuk a per tárgyává tett sértő kijelentés valótlanságáról, és nem jártak el gondatlanul a kijelentés közzététele tekintetében. A Legfelső Bíróság elfogadta a védekezést, módosítva ezzel a korábbi ítélkezési gyakorlaton, amely az objektív felelősség elvét alkalmazta a sajtóban elkövetett rágalmazást érintő ügyekben.¹⁴² Ha a Legfelső Bíróság ennél nem ment volna tovább, akkor Dél-Afrika kínálná a leginkább egyértelmű megoldást a rágalmazásra bármely országban vonatkozó joganyag elterelő hatásának problémájával kapcsolatban. A Legfelső Bíróság azon-

¹⁴¹ James PRICE – Felicity MCMAHON (szerk.): *Blackstone's Guide to the Defamation Act 2013*. Oxford, Oxford University Press, 2013. 74, 5.56. § és 79, 5.71. §.

¹⁴² *Bogoshi* (15. lj.) 1210 G–H.

ban itt nem állt meg, Hefner bíró pedig jogellenességet kizáró körülményként (az angol jog szerinti minősített védelemként) határozta meg az újfajta kifogást. Ennek következtében a felperesnek tényleges, szubjektív szándék (*animus iniurandi*) formájában kellett bizonyítania a mulasztás fennállását, az alperes azonban elkerülhette a felelősség megállapítását pusztán annak bizonyításával, hogy nem terhelte gondatlanság (*culpa*). Másként fogalmazva, az új védelem bevezetése üdvözlendő fejlemény volt, azonban rágalmozási ügyekben a mulasztás szerepe igen zavaros volt¹⁴³ annyiban, hogy a mérce tényleges szubjektív szándék fennállását kívánta meg, amely azonban a gondatlanság hiányának bizonyításával megkerülhető. Logikailag koherensebb megoldás lett volna a rágalmozást gondatlanság formájában megjelenő mulasztáson alapuló deliktumként (szerződésen kívüli károkozásként) meghatározni. Remélhetőleg a dél-afrikai bíróságok rövidesen lehetőséget találnak e feladat elvégzésére, hiszen széles körű tapasztalataik vannak a mulasztás rágalmozási ügyekben történő alkalmazásával kapcsolatban, így elvi szempontból Dél-Afrika e lépést más országoknál könnyebben képes megtenni.

3.6. Ausztrália kialakult álláspontja:

a Lange v. Australian Broadcasting Corporation ügy

Ausztráliában a *Lange*-ügy alapvető kérdéseket járt újra körbe, amelyeket korábban a bíróság megosztottsága miatt a *Theophanous*- és a *Stephens*-ügyben nem sikerült megnyugtatóan rendezni. Az alperes előadta, hogy a panasz tárgyává tett kijelentéseket a Nemzetközösség Alkotmányában biztosított szabadságok szabályainak megfelelően tette közzé, amelyek még téves állítások esetén is biztosítják a kormányzati és politikai ügyekre vonatkozó párbeszéd védelmét, feltéve, hogy az alperes az állítás valótlanságával nem volt tisztában és nem gondatlanul (azaz nem az állítások valóságartalma iránti közönnyel) járt el. E követelmények fennállása esetén – az alperes szerint – a közzététel ésszerűnek tekintendő, tehát annak alapján per nem indítható. Az alperes hivatkozott továbbá a *common law* szabályai alapján fennálló mentességre is, amely szerint köteles volt a per tárgyává tett állításokat közzétenni, a nyilvánosságnak pedig kölcsönös érdeke fűződött az egyébként közérdekű információ megismeréséhez. A felperes előadta továbbá, hogy tévesnek tartja a *Theophanous*- és a *Stephens*-ügyben hozott ítéletet.¹⁴⁴

Az ausztrál Legfelső Bíróság mind a hét bírója részt vett az ügy eldöntésében. Megállapításuk szerint az Ausztrál Nemzetközösség Alkotmányának a képviseleti demokráciáról szóló rendelkezéseiből levezethető a polgárok közötti politikai vagy kormányzati tárgyú kommunikáció szabadsága, amely lehetővé teszi a választópolgárok szabad és tájékozott választását.¹⁴⁵ E nem abszolút jellegű szabadság azonban „szükségessé teszi, hogy egyensúlyt teremtsünk a kormányzati és politikai ügyekre vonatkozó kommunikáció abszolút szabadsága és a kormányzati vagy politikai ügyekben közvetlenül vagy közvetve részt vevő személyek ésszerű védelme között,”¹⁴⁶

¹⁴³ Uo., 1214 F–G.

¹⁴⁴ *Lange* (14. lj.) 551–552.

¹⁴⁵ Uo., 559–561., 561–562., 562., 565–566 és 566.

¹⁴⁶ Uo., 565–566.

mivel az egyén jó hírnevének jogi védelmének (mint az alkotmánnyal összeegyeztethető cél-
nak) kivételként biztosítania kell a kormányzati és politikai ügyek megvitatására vonatkozó mi-
nősített szabadság érvényesülését.¹⁴⁷

A bíróság megállapítása szerint a *common law* szerinti minősített védelem nem volt „éssze-
rű mértékben megfelelő”, mivel nem nyújtott megfelelő védelmet az olyan személyek számára,
akik kormányzati vagy politikai ügyekkel kapcsolatban téves – bár őszinte meggyőződésen ala-
puló – állításokat tesznek közzé a nagy nyilvánosság számára.¹⁴⁸ Az ausztrál Legfelső Bíróság
éért annak megállapításával pótolta ezt a hiányosságot, hogy az ausztrál közösség tagjainak ér-
deke fűződik az ausztrál embereket érintő kormányzati és politikai ügyekkel összefüggő infor-
mációk, vélemények és érvelések terjesztéséhez és megismeréséhez, az ilyen információk terjesz-
tésére irányuló kötelezettség pedig egyszerűen az ilyen információk megismerésének módjához
igazodik.¹⁴⁹ A minősített védelem kategóriát tehát kiterjesztették az ilyen esetekre is;¹⁵⁰ ezt az
előrelépést pedig azért tekintették szükségesnek, mert – néhány kivételes esettől eltekintve –
a *common law* szerinti minősített védelem kategóriái csupán azokra az esetekre vonatkoztak,
amikor a hírnév csorbítására alkalmas állításokat korlátozott méretű hallgatóság előtt teszik.¹⁵¹

E kiterjesztést azonban az a követelmény kísérte, hogy a közzétételnek két ok miatt is ész-
szerűnek kell lennie (a két követelmény közül azonban csak az egyik kapcsolódik a tanulmány
tárgyához). Az első ok, hogy az általános („több ezer fős hallgatóság részére történő”) közzété-
tel lényegesen szélesebb körű közzétételt jelent a minősített védelem szokásos eseteihez viszo-
nyítva, a második ok pedig az, hogy a jó hírnévben okozott esetleges kár lényegesen nagyobb
lehet. A bíróság általános jelleggel megállapította továbbá, hogy az ésszerűséghez szükséges,
hogy az alperes megfelelő indok alapján fogadhassa el igaznak a közzétett állítások tartalmát,
tegyen megfelelő lépéseket azok ellenőrzése céljából, ne tartsa azokat valótlannak és – szükség
és lehetőség esetén – kérje ki és tegye közzé a felperes észrevételeit.¹⁵²

A Legfelső Bíróság bírái túlléptek tehát a nézeteltéréseiken¹⁵³ és az Egyesült Királyság és
Új-Zéland bíróságai által alkalmazott megoldáshoz hasonló megoldást választottak. Az új vé-
delem nem sokban volt más, mint a minősített védelem tömeges közzétételre való kiterjesztése,
kiegészítve az objektíven értékelt ellenőrzésre és arra a szubjektív hitre vonatkozó követelmény-
nyel, hogy az állítások nem valótlanak (vagy e tekintetben a gondatlanság hiánya).

¹⁴⁷ Uo., 566.

¹⁴⁸ Uo., 569–570.

¹⁴⁹ Uo., 571.

¹⁵⁰ Uo., 571.

¹⁵¹ Uo., 572.

¹⁵² Uo., 572–574.

¹⁵³ Lehetséges okként felmerült, hogy három bíró közel állt a nyugdíjazáshoz és őket vélhetően konzervatívabb
bírók követték volna, így a bíróság konszolidálni kívánta a múlt eseményeit, a jövőre nézve pedig javítani törekedett
a jogbiztonságon. Andrew LYNCH: Unanimity in a Time of Uncertainty: The High Court Settles its Differences in
Lange v. Australian Broadcasting Corporation. 6 *Griffith Law Review* (1997) 211., 220.

3.7. Kanada

A kanadai alsóbíróságok mintegy negyed évszázadon keresztül alkalmazták az általános közzétételre kiterjesztett minősített védelem kategóriáját, a kanadai Legfelső Bíróság azonban csupán 2009-ben építette az így kialakult ítélkezési gyakorlatra és egyesítette azokat a Toronto Star ügyben hozott ítéletben egy megfelelő elméleti alapokon nyugvó, új és rágalmaszásokban alkalmazható kifogás formájában.¹⁵⁴

A legtöbb hasonló üggyhez hasonlóan a tényállás ebben az esetben sem különösebben fontos. Elegendő megjegyezni, hogy egy tehetős üzletembert kritizáltak a Toronto Star hasábjain azzal kapcsolatban, hogy a birtokán található golfpályát kívánta kibővíteni. McLachlin főbíró megállapította, hogy a Charta 2. §-ának *b)* pontjában rögzített szólásszabadsághoz való jog nem abszolút jog és, bár az egyén jó hírére a Charta rendelkezései nem védik, a kanadai bíróságok minden esetben elismerték azt a szólásszabadsághoz való jognak a rágalmaszás intézménye révén történő korlátozása formájában.¹⁵⁵

Az egész bíróság véleményét előadó McLachlin főbíró megállapította, hogy a szólásszabadság Chartában rögzített biztosítéka elengedhetetlen a demokrácia megfelelő működése, az igazság keresése, és – mind a beszélő, mind a hallgató esetében – az önmegvalósítás bizonyos aspektusai tekintetében.¹⁵⁶ A főbíró szerint megfelelő egyensúly alakítható ki a Chartában rögzített szólásszabadsághoz való jog és az egyén jó hírnevéhez fűződő joga között a kiadó eljárásának vizsgálata alapján, azzal, hogy az ésszerű eljáráson alapuló kifogás biztosítaná, hogy a média a rágalmaszásra vonatkozó joganyagon keresztül felelősségre vonható legyen.¹⁵⁷

McLachlin főbíró megállapította, hogy a korábbi, objektív felelősségen alapuló szabályozás nem indokolható. A (fent kimerítően tárgyalt) kortárs jogtudomány áttekintését követően a főbíró megerősítette a közérdekű ügyekre vonatkozó felelős kommunikáció intézményén alapuló kifogás bevezetését.¹⁵⁸

McLachlin főbíró úgy látta, hogy az új kifogás nem a minősített védelem kiterjesztése, hanem attól alapvetően különböző jogintézmény, különösen azért, mert a minősített védelem intézménye alkalmatlan az általános közzététel kérdéseinek kezelésére, illetve az újságíró és általában a világ közvéleménye közötti bármilyen kölcsönös kötelezettség és érdek kizárólag elméleti jelleggel képzelhető el.¹⁵⁹

Az új kifogás elemei mindenekelőtt a közérdek (ami szélesebb kategória, mint az ausztrál vagy új-zélandi jog szerinti kormányzati és politikai tartalom)¹⁶⁰ és másodsorban a felelősségteljeség. A második tényező kielégítéséhez szükséges az összes releváns körülmény figyelembevétele és értékelése, amelyek közé tartozik, többek között, az állítások súlya, az ügy közérdekűségének mértéke, az ügy sürgőssége, a forrás helyzete és megbízhatósága, a felperesi álláspont

¹⁵⁴ *Toronto Star* (32. lj.) [35] és [36].

¹⁵⁵ Uo. [1]–[3] és [58].

¹⁵⁶ Uo. [47]–[57].

¹⁵⁷ Uo. [62].

¹⁵⁸ Uo., [85], [86] és [97].

¹⁵⁹ Uo., [88]–[94].

¹⁶⁰ Uo., [99]–[109].

pontos bemutatása, illetve ennek hiánya, a hírnév csorbítására alkalmas kijelentés közzétételének indokoltsága, az alperes szándékolt mondandójának tartalma és több más körülmény.¹⁶¹ A főbíró nem hagyott kétséget afelől, hogy a vizsgálat középpontjában az alperesi magatartás minősége áll.¹⁶²

4. Mulasztás

Az itt tárgyalt ítéletek közös vonása, hogy meghozataluk előtt a rágalmazásra vonatkozó joganyag a Nemzetközösségen belül túlzott mértékben kedvezett a jó hírnév védelméhez való jog érvényesülésének, ezzel pedig visszatartó hatással volt az érintett társadalmakon belüli információáramlásra.¹⁶³ Nem meglepő ezért, hogy a bíróságok először a hagyományos és ismert kifogások alkalmazásának kiterjesztésével kísérleteztek, aminek következtében a legtöbb országban kialakult a minősített védelem egy módosított változata. A bíróságok azonban vonakodtak kiterjeszteni a hagyományos minősített védelemből származó korlátlan mentességet a médiára is. Az információ átadására irányuló kötelezettség és annak megismeréséhez való jog érvényesülése attól vált függővé, hogy meggyőző erőfeszítéseket tettek-e a hírnév csorbítására alkalmas kijelentések valóságtartalmának ellenőrzésére, jöllehet ilyen feltétel nem szerepel a hagyományos minősített védelemre vonatkozó követelmények között. A minősített védelem meghatározó tulajdonsága – részben a korlátozott körű terjesztésre tekintettel korlátlan védelem biztosítása a hamis állítások számára¹⁶⁴ – tehát hiányzott.

A fent vizsgált országok azt írták elő, hogy a hírnév csorbítására alkalmas anyagot közzétévő kiadó még a közzététel előtt tegyen erőfeszítéseket az állítások valóságtartalmának ellenőrzésére. Ez az alapvető elem közös minden vizsgált országban és ez vált az új kifogás alapkövévé is. Hívhatjuk Reynolds-védelemnek, felelősségteljes újságírásnak, vagy akár ésszerű közzétételnek – az új kifogás mentességet biztosít minden kiadó számára, amelyik eleget tesz a kielégítő mértékű ellenőrzésre vonatkozó követelménynek. Az egyes országokban használt eltérő megfogalmazások (például „megfelelő lépések” Ausztráliában, „felelősségteljes alap” Új-Zélandon, „ésszerű lépések”, „megfelelő lépések” és „felelősségteljes újságírói vizsgálat” az Egyesült Királyságban) ellenére nem könnyű bármilyen érdemi különbséget felfedezni: minden esetben azt várják el a kiadótól, hogy tegyen ésszerű lépéseket a közzétenni kívánt információk ellenőrzése érdekében és feleljen meg az ésszerű gondosság mércéjének. A közérdeken túlmenően tulajdonképpen ebben áll az újfajta védelem lényege.

Az ellenőrzés megkövetelésének célja természetesen az, hogy védelmet biztosítson az egyének számára valótlán állítások gondatlan közzétételével szemben. A fenti megfogalmazások kü-

¹⁶¹ Uo., [110]–[126].

¹⁶² Uo., [124].

¹⁶³ *Flood* (29. lj.) [46].

¹⁶⁴ Amint az ausztrál Legfelső Bíróság egyhangú ítélete is megállapította, a *common law* kizárólag kivételes esetekben ismeri el a becsület csorbítására alkalmas anyag nagy nyilvánosság előtt történő közzétételéhez fűződő kötelezettség vagy érdek meglétét. *Lange v. Australian Broadcasting Corporation* (14. lj.) 570. L. még McHugh bíró itt: *Stephens* (23. lj.) 264, és *Toronto Star* (32. lj.) [88]–[94].

lönböző módon ugyan, de ugyanazt fejezik ki: az újfajta kifogás nem nyújt védelmet a gondatlan közzététel esetén. Amint azt Lord McMillan megjegyezte a *Donoghue v. Stevenson* ügyben, a gondosságra irányuló kötelezettség (lásd később) fennállása esetén a nem kellően alapos eljárás jogi értelemben gondatlanságnak minősül és a gondatlanság jogkövetkezményeit vonja maga után.¹⁶⁵

Az itt vizsgált ítéletekben használt megfogalmazások teljes mértékben megfelelnek a gondatlanság alábbi, egy régi angol ítéletből származó meghatározásának: „olyan cselekmény elmulasztása, amelyet egy ésszerű, az emberi ügyeket általában irányító megfontolások alapján cselekvő ember megtenne, illetve olyan cselekmény végrehajtása, amelyet egy körültekintő és ésszerű ember nem tenne meg.”¹⁶⁶

A gondatlanság tehát annak a mércéje, hogy az adott körülmények között mit ésszerű és mit nem ésszerű megtenni. Nehéz belátni, hogy e megfogalmazás bármiben különbözne az azon ítéletekben többféleképpen rögzített meghatározásoktól, amelyek – mai meglátásunk szerint – megteremtették az ésszerű vagy felelősségteljes újságíráson alapuló kifogás intézményét.

A rágalmazás és gondatlanság közötti kapcsolatot az angol jog alapján elemző Descheemaeker olyan módon vizsgálta az angol jog rágalmazásra vonatkozó szabályainak összességét, amely kimutatta a szerződésen kívüli károkozás legtöbb – korábban ismertetett – háttulütőjét. Descheemaeker érvelése röviden így foglalható össze: azért nehéz a gondatlanság elemét beilleszteni a rágalmazáson alapuló szerződésen kívüli károkozási alakzatba, mert a gondatlanság megállapításához *culpa* formájában megjelenő mulasztás meglete szükséges, míg a rágalmazáson alapuló szerződésen kívüli károkozás a mulasztást az objektív felelősség enyhébb, vagy a rosszhiszeműség szigorúbb mércéje alapján ítéli meg. Fontos továbbá, hogy az angol bíróságok soha nem ismertek el mások jó hírnevének megsértésétől való tartózkodásra irányuló gondossági kötelezettséget. Másfelől, a gondatlanság – Descheemaeker érvelése szerint – nem valamely meghatározott érdek védelmére irányul. Idővel azonban vonzáskörébe vonta a rágalmazás kérdését is: a terjesztők következőképpen mentesülnek a felelősség alól, ha nem tudtak, és nem is volt elvárható tőlük, hogy tudjanak a terjesztett anyag sértő jellegéről; a Spring-ügyben a referenciát – jóllehet az a rágalmazásra vonatkozó joganyag alkalmazásában védelmet élvezett – gondatlanul adták, így az alperes felelőssége megállapítható volt. Ezt követően a *Reynolds*-ügy kapcsán Descheemaeker az alábbi következtetést vonja le:

„A Reynolds-védelem szerkezeti érdekessége, hogy teljes mértékben a mulasztás mintáját követi: az alperes első ránézésre felelősséggel tartozik a cselekményért, azonban mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy felelősségteljesen járt el. E „felelősségteljeséget” – a minősített védelem eseteihez hasonlóan – kizárja a rosszhiszeműség; rendkívül nehéz elképzelni, hogy utóbb rosszhiszeműnek bizonyulhatna az alperes, ha előtte már sikerrel hivatkozott egy ésszerűsége (vagy gondatlanság hiányán) alapuló kifogásra. A felelősség mércéje objektív, azonban a felelősség alól egy *culpa* alapú kifogással mentesülni lehet. Ennek eredményeként – a bizonyítási tehertől eltekintve (és a fenti finomítástól függően) – a Reynolds-védelem körébe eső közzétételek már egy szinte tisztán gondatlanság

¹⁶⁵ [1932] AC 562 (HL), 618–619.

¹⁶⁶ *Blyth v. Birmingham Waterworks Co.* (1856) 11 Exch 781, 784 (Alderson bíró).

alapú mérceként merülnek fel: az alperest gondossági kötelezettség terheli, hiszen gondatlanul (és tévesen) nem csorbíthatja a felperes hírnevét. Ha azonban e kötelezettségét sértő (és téves) anyag felelőtlen közzétételével megszegi, úgy ezzel megsérti a felperes hírnevét.”¹⁶⁷

Egyértelmű tehát, hogy a vizsgált országokban ma hibásan tekintik az újfajta kifogást a minősített védelem új típusának, tekintet nélkül arra, hogy a bírák mit mondanak e tekintetben. Szintén egyértelmű, hogy az alperes viselkedésétől függ, hogy igénybe veheti-e ezt a kifogást.¹⁶⁸ E tekintetben pedig az alperessel szemben elvárás, hogy erőfeszítéseket tegyen a pontatlanság elkerülése érdekében. Az „ésszerű erőfeszítések”, az „igazság megállapításának ésszerű alapja” és hasonló fordulatok egyértelműen gondatlanságon alapuló mérceire utalnak. Hasonlóképpen nehéz belátni, hogy az „ésszerű lépések” vagy az „ellenőrzésre irányuló megfelelő erőfeszítések” fordulatok mi másra utalhatnának, mint egy gondatlanságon alapuló mérceire (az teljesen egyértelmű, hogy nem tényleges szándékra vagy esetleges szándékra). Az alperes cselekményeire fordított figyelem határozottan jelzi, hogy a szerződésen kívüli károkozás e típusa elmozdul korábbi különleges – a panasz tárgyává tett közzétett állítás vagy megjegyzés hírnév csorbítására alkalmas jellege által meghatározott – helyzetéből a gondatlansággal okozott kárért való általános felelősségi alakzat felé. Lord Woolf a *Spring*-ügyben úgy határozta meg a különbséget, hogy a rágalmazás miatt indított eljárás magának a kijelentésnek a hibáján alapul, míg a gondatlanság által okozott károkozás miatt indított eljárás a kijelentést tevő személy gondosságának hiányán alapul.¹⁶⁹

Egyértelmű tehát, hogy a vizsgált ítéletek és az érintett jogrendszerek a gondatlanság formájában ismét bevezették a mulasztást a rágalmazásért való felelősség tényezői közé. A továbbiakban a következő négy kérdést kell megvizsgálnunk: 1. a gondatlanság-e a megfelelő mérce, illetve – ezzel összefüggésben – logikailag fenntartható és szükséges-e Ausztráliában, Új-Zélandon és talán az Egyesült Királyságban a szubjektív, tényleges szándékon és gondatlanságon alapuló kombinált mulasztási mérce; 2. a gondosságra irányuló kötelezettség szerepet játszik-e az új védelemben; 3. milyen szerepet játszon a közérdek a kifogás tekintetében; és 4. fellel-e bármilyen más nehézség, amely a rágalmazásért való gondatlanságon alapuló felelősség ellen hat.

5. A gondatlanság a megfelelő mérce?

A következő megvizsgálendő kérdés, hogy a gondatlanság-e a legmegfelelőbb mulasztási mérce a jó hírnévhez való jog és a szólásszabadság közötti egyensúly kialakításához. A közszereplők tekintetében az Egyesült Államok Legfelső Bírósága megállapította, hogy a megfelelő mérce a valótlanságról való tudomás, illetve az igazsággal, illetve más tényállítással kapcsolatos hanyag-

¹⁶⁷ Eric DESCHEEMAERKER: Protecting Reputation: Defamation & Negligence. 29 *Oxford Journal of Legal Studies* (2009) 603., 639.

¹⁶⁸ *Toronto Star* (32. lj.) [124]; *Jameel* (16. lj.) [43]–[46]. Barendt számára ez „egyáltalán nem nyilvánvaló”, l. Eric BARENDT: Reynolds Privilege and Reports of Police Investigation. 4 *Journal of Media Law* (2012) 1, 1.

¹⁶⁹ *Spring*, 347 A.

ság vagy közöny; azaz a tisztességtelenül (csalárd módon) vagy esetleges szándékkal tett valótlan tényállítás. Az amerikai Legfelső Bíróság megállapítása szerint e nagyon magas mérce alkalmazását az indokolja, hogy az igen széles körű nyilvános diskurzus során elkerülhetetlenül felmerülnek hamis tényállítások, továbbá el kell kerülni azt, hogy a diskurzust visszafogja egy olyan mulasztási mérce alkalmazása, amelyet a felperes túlságosan könnyen kielégíthet. Az amerikai Legfelső Bíróság elismerte azonban azt is, hogy a valótlan kijelentések nem hordoznak alkotmányos értéket,¹⁷⁰ ami arra utal, hogy a mulasztás választott mércéjének feladatai közé tartozik a valótlan állítások visszaszorítása. A valótlan állítások pedig úgy szoríthatók vissza a leghatékonyabban, ha a tények vizsgálatára kötelezik a médiát, ami a felelősség alól akkor mentesülhet, ha a vizsgálatra irányuló kötelezettségét őszintén és tisztességgel teljesíti.¹⁷¹ A valótlan-ság tudomásával, illetve az esetleges szándékkal kapcsolatos mérce alkalmazása az ellenkező hatást váltja ki: határozottan visszatartja a médiát attól, hogy az állítások, a „fülesek” vagy a kiszivárogtatott információk valóságtartalmát ellenőrizni törekedjen.¹⁷² E hatást legalább kétféle módon éri el: egyrészt, ha a médiaorgánum munkatársai kötelesek kivizsgálni a „fülesek” és „tippeket”, eközben olyan információkra bukkanhatnak, amelyek kétségbe vonják a „füles” valóságtartalmát, aminek következtében a médiaorgánumot közzététel esetén az esetleges szándékoság veszélye fenyegeti. Következésképpen biztonságosabb, ha a „füles” valóságtartalmát illető független vizsgálódás elmarad, az érintett médiaorgánum pedig azzal érvel, hogy nem volt tudomása az állítás valótlan-ságáról, és bízik abban, hogy az esetleges szándékot nem könnyű bizonyítani¹⁷³ (a *Sullivan*-ügyben a bíróság megállapította, hogy az újság még saját feljegyzéseit sem köteles ellenőrizni);¹⁷⁴ másrészt, az alapos oknyomozó újságírás magas költségekkel jár: fizetést kell biztosítani az oknyomozó újságírókból álló csoport számára, amely évente csupán néhány hírt tár fel, emellett jelentős utazási, kommunikációs, adatbázis-kutatási, jogi tanácsadási, vendéglátási stb. költségek is felmerülnek. Mindezek a költségek megtakaríthatók, ha a média nem lenne köteles független és őszinte vizsgálatot folytatni.

Ezzel szemben nyilvánvalóan előmozdítja a valós tények szabad áramlását az amerikai Legfelső Bíróság által magánszemélyek esetében alkalmazott alacsonyabb mulasztási mérce. A küszöb szinte minden ilyen elképzelhető esetben a gondatlanság. E mérce arra ösztönzi a médiát, hogy a kapott „fülesek” és „tippek” tárgyában őszinte, alapos, és kielégítően átfogó vizsgálódást folytasson. Ha ilyen vizsgálódás után ésszerűnek bizonyul bármilyen tényállítást közzétenni, az csakis azért lehet, mert a média kielégítő mértékű támogató bizonyítékot tárt fel az állításokkal kapcsolatban. Még ha ezek az állítások utólag valótlanok is bizonyulnak, a média mentesül a

¹⁷⁰ *Dun* (71. lj.) 608.

¹⁷¹ White bírósági elnök látszott ezt a *Dun & Bradstreet v. Greenmoss Builders*, 609 ügyben, amelyben szót emelt a jó hírnév olyan hazugságokkal történő károsításával szemben, amelyeket a tények ellenőrzésére irányuló ésszerű erőfeszítések révén ki lehetett volna küszöbölni.

¹⁷² A fent tárgyalt *Harte Hanks Communications v. Connaughton* amerikai ügyhöz hasonlóan. L. még LEONARD LEIGH: *Of Free Speech and Individual Reputation: New York Times v. Sullivan in Canada and Australia*. In: Ian LOVELAND (szerk.): *Importing the First Amendment*. Harlow, Hart, 1998. 57.

¹⁷³ A bíróság a *Miskonsky v. Tulsa Tribune Co.* (1983, Okla.) 678 P-d 246 ügyben megállapította, hogy az esetleges szándék bizonyításához a felperesnek azt kell bizonyítania, hogy az alperesnek *komoly* kétségei voltak a sértő állítások valóságtartalmával kapcsolatban.

¹⁷⁴ *Sullivan* (67. lj.) 287.

felelősség alól, ha kielégítő alapossgáú vizsgálatot folytatott le. Természetesen minél több bizonyítékot tár fel a média a vizsgálódása során, annál kevésbé valószínű, hogy a vizsgálat nyomán közzétett sértő állítások utólag valótlannak bizonyulnának.

Másik oka is van, hogy az amerikai Legfelső Bíróság által közszereplők tekintetében alkalmazott mérce miért nem megfelelő. Általában (azaz az ügyek túlnyomó többségében) a média nem hazudik a beszámolók középpontjában álló személyekről. Ez nem azt jelenti, hogy a média vitás kérdésekben objektív lenne, mindössze azt, hogy a médiában dolgozók mindenféle információ birtokába jutnak, amit vagy közlétesznek, vagy nem. Ennek megfelelően – és a fent tárgyalt ítéletek legtöbbszörrel összhangban – szinte minden esetben bukásra van ítélve minden olyan mérce, amely annak bizonyítását várja el a felperestől, hogy a média az állítások közzétételével ténylegesen hazudott (márpedig a valótlanság tényleges tudomását megkövetelő rosszhiszeműségeen alapuló mérce ez a következménye). A *Spring*-ügyben például a Lordok Háza megállapította, hogy a *common law* szerinti rosszhiszeműség (ami maga a Sullivan-teszt) alkalmazása lényegében megakadályozta, hogy a minősített védelemmel szembesülő felperes jogorvoslatot követeljen bíróság előtt;¹⁷⁵ ebből pedig az következik, hogy ha a felelősség mulasztáson alapuló eleme a rosszhiszeműség, akkor minden panaszost (nem csak a minősített védelemmel szembesülőket) megfosztunk a bírósághoz fordulás lehetőségétől.¹⁷⁶ Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a Sullivan-szabály nem felel meg a közszereplő panaszosok számára a médiával szemben.¹⁷⁷ E körülmény nyilvánvalóan előmozdítja az (alkotmányos értéket nélkülöző) valótlán információk szabad áramlását, azonban nehéz belátni, hogy egyúttal miként mozdítaná elő a valós tények szabad áramlását.¹⁷⁸

Míg tehát a Nemzetközösség bíróságai éveken keresztül túlságosan szűklátókörűek voltak ahhoz, hogy felismerjék a *Sullivan*-ügy áttörését – azaz azt a felismerést, hogy egyensúlyt kell teremteni a jó hírnév védelméhez és a szólásszabadsághoz való jog között; valamint azt, hogy rágalmozási perekben az objektív felelősségnél a mulasztáson alapuló felelősségtelepítés méltányosabb egyensúly kialakulásához vezet –, azonban igen helyesen elutasították magát a Sullivan-formulát. Ennek oka az, hogy a mulasztás *Sullivan*-ügyben alkalmazott mérceje a minősített védelem áttörésére hagyományosan alkalmazott mérce, amely azért olyan magas minősített védelem esetén, mert igen jelentős érdekek fűződnek ahhoz, hogy bizonyos személyek bizonyos, szűken meghatározott események során korlátozás nélkül kimondhassák, amit gondolnak. Azonban a nyilvános, általános jellegű megszólalások szinte soha nem tartoztak az ilyen

¹⁷⁵ *Spring* (169. lj.) 346 C–F.

¹⁷⁶ White bíró, aki egyetértett a *Sullivan*-ügyben hozott ítélettel és az ahhoz fűzött indokolással később visszavonta azt, mivel meggyőződött arról, hogy a bíróság a *New York Times* ügyben nem megfelelő egyensúlyt alakított ki a köztisztviselőkkel kapcsolatos teljes körű tájékozódáshoz és a jó hírnév védelméhez fűződő joggal kapcsolatos versengő érdekek között. *Dun* (71. lj.) 608.

¹⁷⁷ Emiatt azok a – például Ian Loveland által előadott – érvek, hogy a Sullivan-szabály korlátlan szabadságot adna a média kezébe a politikusok becsmérlése terén, formailag helyesek, tartalmilag vagy a valóságot tekintve azonban nem. L. Ian LOVELAND: *City of Chicago v. Tribune Co.* – In Context. In: LOVELAND i. m. (172. lj.) 71.

¹⁷⁸ Ahogyan White bíró megjegyezte az *Dun*-ügyben hozott ítéletben (71. lj. 609), a Sullivan-szabály valós információkkal szennyezett információk terjesztését segíti elő.

események közé.¹⁷⁹ Szinte kizárólag magánjellegű események élveztek védelmet.¹⁸⁰ A magánjellegű eseményen korlátozott számú hallgatóság előtt tett kijelentések lényegesen kisebb kárt okozhatnak, mint egy újságcikk vagy egy főműsoridős tudósítás, különösen az internet korában, amikor az ilyen jellegű információkat tárolják és azok mindörökké elérhetőek maradnak az olvasók számára.

Más fontos indok is szól az amerikai megoldás követésének elutasítása mellett. Az amerikai megoldás alapköve a közszereplők és magánszemélyek közötti különbségtétel – amely különbségtétel nem is olyan könnyű feladat. A *Gertz*-ügyben a felperes magánszemélynek minősült, annak ellenére, hogy széles körű közvita középpontjában állt. Természetesen vannak személyek, akiket mindig is könnyű lesz besorolni az egyik vagy másik csoportba. Az államfők minden esetben közszereplők, míg a sarki bolt eladója – további feltételek teljesülése nélkül – minden esetben magánszemélynek minősül. Ugyanakkor a magánszemélyeket közszereplővé avató körülmények körének szélessége és sokszínűsége értelmetlenné tesz bármilyen kategorizálásra irányuló kísérletet. A *Gertz*-ügyben az amerikai Legfelső Bíróság a közügyekben való önkéntes részvételen alapuló mérce alkalmazására tett javaslatot,¹⁸¹ ez azonban kiterjedhet a pusztán ambíciókn túl lelkiismereti vagy erkölcsi okokból végzett cselekményekre is. Az elvek alapján történő kiállítás emellett nem feltétlenül tekinthető önkéntesnek, ha az érintett személy vallási vagy lelkiismereti meggyőződése alapján nem tehetne másként anélkül, hogy súlyos erkölcsi válságot vagy a gyávaság érzését élné át. Kifogásolható az ilyen megkülönböztetés azért is, mert különböző szabályok alkalmazását írja elő személyek különböző csoportjai tekintetében. Soha senki nem javasolta, hogy a gazdagok más szabályok szerint követelhessenek kártérítést, mint a szegények. Az e tanulmányban vizsgált országokban egy ilyen természetű elv alkalmazása a jogállamiság elvébe ütközne, amely megköveteli, hogy ugyanazok a jogszabályok vonatkozzanak minden személyre.¹⁸² A közszereplő/magánszemély megkülönböztetés esetében is megállnak ugyanezek a kritikai észrevételek.

A kizárólag közügyeket, vagy kormányzati vagy politikai kérdéseket érintő eszmecséret védelmező indiai, új-zélandi és ausztrál megközelítéssel szemben talán kevésbé áll meg az az érv, hogy összeegyeztethetetlen lenne a jogállamiság elvével, mivel a korlátozás nem a személyek különböző csoportjain, hanem a tárgy különböző fajtáin alapul. Ugyanakkor ez esetben is felmerülhet az a tágabb értelemben vett kritika, miszerint az ilyen megközelítés bonyolult, akár költséges, előzetes viták kialakulásához vezethet a sértő anyag természetét illetően. Az a kritika is felmerülhet, hogy nincs értelme a politikai tárgyú anyagokat védelemben részesíteni a közérdekből közzétett anyagokkal szemben. Lehet, hogy e megkülönböztetés nem vezet komoly gyakorlati különbségek kialakulásához, de ha már a gondatlanságon alapuló mulasztási mérce szűri meg a közzétehető és közzé nem tehető anyagokat, akkor nem tűnik indokoltnak még egy, a közzétett anyag tartalmán alapuló szűrőt bevezetni.

Végző soron azt a kérdést kell feltenni, hogy milyen értéke lenne egy olyan szabály bevezetésének, amely a peres eljárásokat még összetettebbé, hosszabbá, és költségesebbé teszi. E tanul-

¹⁷⁹ A Reynolds-mentességig, ezzel azonban részletesen foglalkozunk később.

¹⁸⁰ *Bryanston Finance Ltd. & Others v. De Vries and Ano* [1975] 1 QB 703 (CA) 729 B–C.

¹⁸¹ *Gertz* (58. lj.) 345.

¹⁸² Tom BINGHAM: *The Rule of Law*. London, Allen Lane, 2010. 55–59.

mány amellet érvel, hogy a gondatlanságon alapuló mulasztási mérce alkalmazása visszaállítaná a megfelelő egyensúlyt a jó hírnévhez való jog és a szólásszabadsághoz való jog között, így nincs is szükség a közszereplő/magánszemély felosztásra (vagy bármilyen más felosztásra) pusztán azért, hogy személyek (vagy információk) egy csoportja esetében még szigorúbb mulasztási mérce alkalmazandó; másfelől, a közszereplő/magánszemély felosztás túl nagy ár lenne, amit a *Sullivan*-ügyben kidolgozott mulasztási mérce korlátozott (sőt megkérdőjelezhető) előnyeiért fizetnénk.

Megjegyzendő, hogy – a korábban részletesen kifejtettek szerint – egyes bíróságok új kifogás kialakítása mellett döntöttek, amely megköveteli mind a tényleges, szubjektív szándékot (ideértve az esetleges szándékot is) – ezt helyenként rosszhiszeműségnek nevezik –, mind pedig a gondatlanság hiányát. Ezt az álláspontot képviselte az ausztrál Legfelső Bíróság a *Theophanous*-ügyben, amelyet az útmutatóul szolgáló *Lange*-ügyben meg is erősített. Nem osztotta ezt az álláspontot a Lordok Háza sem a *Reynolds*-, sem pedig a *Jameel*-ügyben, de úgy látszik, Lord Philips *Flood*-ügyben hozott ítéletének egyes – igen zavarosnak tűnő – részein keresztül az beszívargott az Egyesült Királyság jogába is. Ez azonban nyilvánvalóan szükségtelen, mivel az e tanulmányban vizsgált országok egyikében sem lehet kifogás gondatlanságon alapuló követeléssel szemben, hogy az alperes szándékosan cselekedett.¹⁸³ E tekintetben Koltay András megjegyzi, hogy nehezen képzelhető el, hogy egy rosszindulatúan cselekvő személy bizonyítani tudná, hogy ésszerű vagy felelősségteljes módon járt el.¹⁸⁴ E gondolattal összhangban legalább egy dél-afrikai jogesetben megtalálható az az érv, hogy a szándékos károkozás összeegyeztethetetlen az ésszerű módon eljáró személyek gondosságának fokával, tehát azzal együtt megjelenik a gondatlanság is.¹⁸⁵

6. Gondossági kötelezettség

Nyilvánvalóan értelmetlen lenne gondatlanságon alapuló felelősségi formaként meghatározni a rágalmazást, ha nem tudnánk meghatározni az annak alapjául szolgáló gondossági kötelezettséget. Lord McMillan a *Donoghue v. Stevenson* ügyben úgy fogalmazott, hogy a jog nem ismeri az absztrakt gondatlanságot, és kizárólag akkor foglalkozik a gondatlanság kérdésével, ha gondossági kötelezettség áll fenn és a kár bekövetkezése e kötelezettség megszegésének következménye.¹⁸⁶ E helyen nem szükséges ismertetni a gondossági kötelezettségnek az évek során a bíróságok által kidolgozott, elfogadott, finomított vagy elvetett valamennyi meghatározását,¹⁸⁷ mivel

¹⁸³ McBRIDE – BAGSHAW i. m. (120. lj.) 93–94, 4.2 §.

¹⁸⁴ KOLTAY András: Around the World with *Sullivan*. The *New York Times v. Sullivan* Rule and its Universal Applicability. In: KOLTAY András (szerk.): *Freedom of Speech. The Unreachable Mirage*. Budapest, CompLex 2013. 111.

¹⁸⁵ Johann NEETHLING – JM POTGIETER – Johann C KNOBEL: *Law of Delict*. 6. kiadás, Durban, LexisNexis, 2010. 133–134, 4.2 §.

¹⁸⁶ [1932] AC 562 (HL) 618–619.

¹⁸⁷ Például a „szomszédsági”, a „növekmény-”, vagy a „közelségi” mérce, l. McBRIDE – BAGSHAW i. m. (120. lj.) 104, 5.2. §.

a fent vizsgált bíróságok kivétel nélkül elfogadják, hogy a sértő anyagok közzétételének aktusa gondossági kötelezettséget keletkeztet. Descheemaeker szerint ez az oka annak, hogy a kiadók az új felelősségteljes/ésszerű közzétételen alapuló mérce alapján tartoznak felelősséggel a hírnév csorbítására alkalmas állítások gondatlan terjesztéséért.

A fent vizsgált ítéletek némelyike azonban arra utal, hogy a sértő anyagok gondatlan közzététele nem minden esetben jár együtt a gondossági kötelezettség megsértésével, ami valamilyest bonyolítja a helyzetet. Az új-zélandi Fellebbviteli Bíróság ennél fogva azt az álláspontot képviseli, hogy az állítás súlya és a nyilvánosság mértéke eltérő gondossági követelmények alkalmazását eredményezheti. Így találta Lord Nicholls is legalább az első kettő jól ismert szempontjában – az állítás súlya és az információ jellege.

Még ennek sem kellene túl nagy nehézséget okoznia, mivel egyes bíróságok már utasítottak el a rágalmazásra vonatkozó hagyományos joganyag alapján fellépő alkalmatlan panaszosokat azon az alapon, hogy az állítások triviálisak voltak,¹⁸⁸ vagy azért, mert a közzététel túlságosan korlátozott körben történt ahhoz, hogy bármilyen valódi hatást gyakoroljon a kérelmező jó híre tekintetében.¹⁸⁹ A gondossági kötelezettség koncepcióján belül nem túl nehéz elfogadni ezeket a rágalmazásért való perindítási jogra vonatkozó korlátokat, mivel nem merül fel gondossági kötelezettség akkor, ha nem várható a jó hírnevet érintő jelentős kár felmerülése; e kérdések természetesebben rendezhetők a gondossági kötelezettségre vonatkozó anyagi jog keretein belül, mint egy arra irányuló külön vizsgálat keretében, hogy felmerül-e az eljárással való visszaélés lehetősége.

7. Közérdek

Az Egyesült Királyságban a *Flood*-ügyben hozott másodfokú és legfelső bírósági ítéletet megelőzően a közérdek látszólag nem játszott szerepet az új kifogás alkalmazásában azon a hagyományos követelményen túlmenően, hogy a panasz tárgyává tett kijelentésnek valamely közérdekű üggyhez kell kapcsolódnia. Az alapvető Dél-Afrikában például a 19. századi *Cape*-ügyben hozott ítélet mondta ki, amelyet azóta is gyakran követtek. De Villiers főbíró általános elvnek tekintette, hogy a közérdeket szolgálja az, hogy az egyének jellemével vagy viselkedésével kapcsolatban ismert legyen az igazság.¹⁹⁰

De Villiers főbíró megközelítéséhez hasonló megközelítést alkalmaznak Ausztráliában is, ahol megkínávják, hogy a közzététel a közérdeket is szolgálja. Mindössze annyi a követelmény, hogy a vitatott ügy „megfelelő közügynek” minősüljön.¹⁹¹ Az egyesült királyságbeli Lord

¹⁸⁸ *Berkhoff v. Burchell* [1996] 4 All ER 1008 (CA) 1020b; *Thornton v. Telegraph Media Group Ltd.* [2011] 1 WLR 1985 (QBD) [100g].

¹⁸⁹ *Kroch v. Rossell* [1937] 1 All ER 725 (CA) 732 B és 729 A; *Jameel* (7. lj.) [70] és [74]–[76]; *Bezant v. Rausing* [2007] EWHC 1118 (QBD) [73]; és *McBride v. Body Shop International Plc.* [2007] EWHC 1658 (QBD) [35]–[38].

¹⁹⁰ *Graham v. Kerr* (1892) 9 SC 185, 187.

¹⁹¹ *Allworth v. John Fairfax Group* (1993) 113 FLR 254, 263; *Cohen v. Mirror Newspapers* [1971] 1 NSWLR 623, 628; *Bellino v. ABC* (1996) 185 CLR 183, 229.

Denning álláspontja szerint akkor beszélhetünk közügyről, ha az adott ügy nagyszámú személyt érint, akik jogosan érdeklődnek az ügy iránt, vagy éppen aggódnak az üggyel kapcsolatosan őket vagy másokat érintő esetleges jövőbeli események miatt.¹⁹² Hagyományosan tehát a közérdekűség kizárólag a közzétett és panasz tárgyává tett információ tartalmára vonatkozott, nem érintette azonban az információt közzétevő, vagy az információ tárgyát képező személy eljárásának módját.

A *Flood*-ügyben hozott másodfokú döntéshez fűzött kommentárjában¹⁹³ Mitchell rámutat, hogy az kiterjesztette a hír általában vett közérdekűségének a vizsgálatát a hírt alkotó egyes tényekre is. A *Flood*-ügyben így az alperesnek nem csak azt kellett bizonyítania, hogy a cikk általában vett tárgyát képező rendőrségi korrupció közérdekű hír volt, hanem azt is, hogy a felperes személyazonossága is közérdekű hírnek minősült. E körülmény pedig még nagyobb teherrel teszi a közérdekűség bizonyítását az alperes számára.¹⁹⁴

Barendt más veszélyre is felhívta a figyelmet, amikor megjegyezte, hogy a Legfelső Bíróság ítéletében Lord Brown és Lord Clark tovább is léphettek volna azért, hogy egyetlen kérdésben egyesítik az ellenőrzés és a közérdekűség vizsgálatát: a kiadó megfelelően gondolhatta-e, hogy a közzététel a köz érdekét szolgálja. Barendt érvelése szerint mind a Fellebbviteli Bíróság (amelyet a Legfelső Bíróságon Lord Phillips követett), mind a Legfelső Bíróságon Lord Brown és Lord Clark álláspontja bizonytalanságot okoz a védelem számára, aminek következtében újra megjelenik a „dermesztő” hatás a rágalmazásra vonatkozó joganyagban.¹⁹⁵ Barendt helyesen figyelmeztet erre a veszélyre.

Egyrészt, a *Flood*-ügyben hozott ítélet jelentősen megnehezíti a kiadók számára annak eldöntését, hogy valamely információ közzététele a közérdeket szolgálja-e, vagy sem. A kérdés már nem pusztán az, hogy a közzététel tartalma általánosságban a közérdeket szolgálja-e, hanem az, hogy az egyes tényeket – köztük az elkövető személyazonosságát – is értékelni kell annak megállapítása céljából, hogy azok közzététele a közérdeket szolgálja-e. Ez sérti a szerkesztői szabadságot.¹⁹⁶

Másrészt, Lord Brown és Lord Clark megközelítése az ellenőrzés és a közérdekűség követelményét összevonja, így a kérdés (legalábbis részben) már az lesz, hogy az ellenőrzés foka az állítások közzétételéhez szükséges mértékű közérdeket eredményez-e. Ez azonban mesterkélt megközelítés, ami két igen eltérő kérdést mos egybe. E jogterületen a közérdek – az azt alkalmazó jogrendekben – mindeddig pusztán annyit jelentett, hogy az adott információ tartalma a közérdeket szolgálja-e; a kérdés soha nem terjedt ki arra, hogy az információnak megfelelő módon utána jártak-e. Az információ ellenőrzésének kérdése nyilvánvalóan a mulasztás követelményének körébe tartozik. Az ellenőrzés kérdése így abból a kérdésből, hogy a kiadó kellően utána járt-e a közzétett információknak (azaz nem járt el gondatlanul), azzá a kérdéssé alakul át, hogy az utána járás alaposságából következik-e a kutatás eredményeinek közzétételéhez fűződő

¹⁹² *London Artists v. Littler* [1969] 2 QB 375 (CA) 391.

¹⁹³ Paul MITCHELL: The Nature of Responsible Journalism. 3 *Journal of Media Law* (2011) 1, 19–28., 20.

¹⁹⁴ Vö. BARENDT i. m. (168. lj.) 10 is.

¹⁹⁵ Uo.

¹⁹⁶ Lord Mance és Lord Dyson tisztában voltak a veszéllyel és bizonyos fokú teret engedtek a szerkesztői értékítéletnek, azonban nem adtak útmutatást annak elérésével kapcsolatban.

közérdek. Nem könnyű bármilyen értéket találni ebben az összevont megközelítésben: ha az utánajárás foka kielégítőnek tekinthető, akkor a közzététel megengedhető, mert a kiadó kielégítő gondossággal járt el. Ebből azonban nem következik, hogy a közzététel közérdekű – tehát jogszerű – lenne, mindössze az érvelés válik homályosabbá és nehezen követhetőbbé.

Az Egyesült Királyság kezét azonban jelenleg köti a rágalmazásról szóló 2013. évi törvény, azonban – a más országokban hozott ítéletek alapján – valószínűtlennek tűnik, hogy más országok is ezt az utat járnák be.

8. Lehetséges ellenérvék a mulasztáson alapuló felelősségi alakzattal szemben

8.1. A mulasztás követelménye megfosztja a felperest a közzétett információk valóságtartalmának vizsgálatától

A gondatlanságon alapuló mérce alkalmazása sem mentes a vitáktól, éppen amiatt, mert hibás egyensúly kialakításával alááshatja az alakzat célját. Az Egyesült Királyságban Lord Cooke of Thornden még akkor is igen érzékenyen közelítette meg ezt a kérdést, amikor a *Reynolds*-ügyben jóváhagyta a kiterjesztett mentesség alkalmazását: „A rágalmazási jog célja, hogy lehetőséget adjon a felperesnek a neve tisztázására. Az ésszerű mértékű szólásszabadság biztosításához szükséges védelem egyes esetekben nem hathat e célkitűzés ellen.”¹⁹⁷ A Legfelső Bíróság által a *Flood*-ügyben hozott legutóbbi ítéletben Lord Brown szintén ezt a körülményt emelte ki, amikor megjegyezte, hogy a Reynolds-féle védelem „megfoszthatja a megsértett személyt attól a lehetőségtől, hogy kiköszörülje a hírnevének esett csorbát és kártérítést követeljen a sérelemért.”¹⁹⁸ Az ausztrál Legfelső Bíróság *Theophanous*-ügyben hozott ítélete is figyelembe vette azt a tényt, hogy az új mérce „megfosztja a felperest az állítások valóságtartalmának vizsgálatára is kiterjedő eljárás lehetőségétől.” A bíróság megállapította azonban, hogy „az alperes valóságtartalommal kapcsolatos meggyőződése helyett a felperes jó hírnevére összpontosító mérce alkalmazása az Alkotmányban biztosított szabad kommunikáció és az azáltal szolgálni hivatott cél elérése ellen hatna.”¹⁹⁹

Tehát a Nemzetközösség bíróságai közül legalább három felismerte a problémát, és különösebb vizsgálat nélkül átsiklott afölött. Ezek mellé állíthatók még White bíró *Dun & Bradstreet v. Greenmoss Builders* ügyben kifejtett megbánó gondolatai. Miután bemutatta, hogy a Sullivan-ügyben hozott ítéletet követően rosszhiszemű eljárás hiányában lehetetlenné válik a megsértett köztisztviselők számára, hogy hírnevüket helyreállítsák, White bíró (aki egyike volt a Legfelső Bíróságon a *Sullivan*-ügyben döntést hozó bírának) arra a következtetésre jutott, hogy ez „rendkívül visszataszító” és „igazán túlzás.”²⁰⁰

¹⁹⁷ *Reynolds*, 221 C.

¹⁹⁸ *Flood* (29. lj.) [112].

¹⁹⁹ *Theophanous* (14. lj.) 138.

²⁰⁰ *Dun* (71. lj.) 608–609 és 610.

Azonban a hírnéven esett sérelem – a maradandó egészségkárosodást okozó sérülésekkel ellentétben – helyreállítható. A kérdés tehát az, hogy a jognak meg kell-e akadályoznia a hírnéven esett sérelem helyreállítását pusztán azért, mert a kiadó nem járt el gondatlanul a hírnév csorbítására alkalmas valótlan állítások közzététele során. Másként fogalmazva, a kiadó oldalán felmerülő gondatlanság hiányában a kártérítésre nem jogosult felperesnek lehetőséget kellene-e mégis biztosítani valamilyen más – például intézkedés (Dél-Afrikában tiltás) formájában megjelenő – jogorvoslathoz?²⁰¹ A nehézség abban áll, hogy a felperesnek rendes esetben az intézkedés kiadása érdekében pontosan ugyanazokat a körülményeket kellene bizonyítania, mint a szerződésen kívüli károkozás esetén. Ha pedig a mulasztást a rágalmazás részeként ismerjük el, akkor intézkedés sem adható ki, csak akkor, ha a bíróságok készek mulasztás hiányában – azaz objektív felelősség alapján – is ilyen intézkedést hozni.

Ez valószínűleg lehetséges lenne Dél-Afrikában,²⁰² nem lehetséges azonban a Nemzetközösség más országaiban.²⁰³ Kérdéses azonban, hogy ez kívánatos megoldás lenne-e a *Reynolds*-, a *Flood*- és a *Theophanous*-ügyben felmerült problémára. Egyrészt, az intézkedés a hírnéven esett sérelem helyreállítására szolgáló mechanizmust biztosít a felperes számára, anélkül, hogy a kártérítési felelősség kockázatának tenné ki a kiadót. Másrészt azonban ezzel visszatérne az objektív felelősség korlátozó hatása, amelynek kiküszöböléséért hosszú ideje küzdenek a bíróságok. Ennek oka, hogy az alperesi helyzetbe került médiaorgánumok a következő nehéz kérdéssel kell szembesülniük annak eldöntése során, hogy védekezzenek-e egyáltalán egy kizárólag intézkedés kiadása iránt indított eljárás során: a médiaorgánum egyrészt tisztán üzleti és gazdálkodási megfontolások alapján dönthet úgy, hogy nem védekezik az eljárás során, ez azonban a személyek jogalap nélküli védelmét eredményezheti; másrészt, ha a kiadó az intézkedés kiadásának elkerülése végett a védekezés mellett dönt, akkor az objektív felelősségen alapuló mércével kell szembenéznie, amelyet ma már általánosan a véleménynyilvánításhoz való jog korlátjaként ismerünk el.

Ugyanezek – és még további²⁰⁴ – hátrányok merülnek fel a más lehetséges jogorvoslatokkal, így a valótlanúságot elismerő nyilatkozattal, vagy a kiadó arra való kötelezésével kapcsolatban, hogy a tényszerűen téves állításokért bocsánatot kérjen.

A *Dun & Bradstreet v. Greenmoss Builders* ügyben hozott ítélet egyik mélyenszántó szakaszában White bíró azon elmélkedett, hogy az amerikai Legfelső Bíróság nem biztosíthatna volna-e az Első Alkotmánykiegészítés szerinti megfelelő védelmet a sajtó számára azzal, hogy korlátozza a kártérítés lehetséges összegét, vagy annak megállapításával, hogy a rosszhiszeműség megállapítása nem szükséges azokban az esetekben, ahol a felperes kártérítést nem, csupán a jó

²⁰¹ A becsületsértési ügyekben elérhető alternatív jogorvoslatok formáival kapcsolatban hasznos gondolatok találhatóak itt: Dario MILO: It's Hard for Me to Say I'm Sorry: Apology as a Remedy in the South African Law of Defamation. 4 *Journal of Media Law* (2012) 1, 11–16.

²⁰² *Elida Gibbs (Pty) Ltd. v. Colgate Palmolive (Pty) Ltd.* (No 1) 1988 (2) SA 350 (W), 358 J – 359 A.

²⁰³ *Miller v. Jackson* [1977] QB 966 (CA), 980. Egyes kommentátorok azonban úgy vélik, hogy az intézkedések tetszőleges mértékben korlátozhatják a deliktális felelősséget: William V. H. ROGERS: *Winfield & Jolowicz on Tort*. 18. kiadás, London, Sweet & Maxwell, 2010. 1071.

²⁰⁴ Bocsánatkérés esetén például ez szembemehet a lelkiismereti szabadságra vonatkozó biztosítékokkal azokban az országokban, ahol az jogszabályban vagy a *common law* alapján biztosított jog révén védelmet élvez.

hírnevén esett sérelem után jóvátételt követel.²⁰⁵ Az e gondolatok azonban egy olyan jogrend kontextusában merültek fel, ahol a kártérítés összege bénítóan magas lehet, és ahol a nyertes fél nem követelheti a költségei megtérítését a vesztes féltől. A Nemzetközösség legtöbb országában azonban nem is igazán a kártérítési összegek nagysága fenyeget a „dermesztő” hatás veszélyével (mivel azok ma már nem olyan magasak, mint egykor voltak), hanem a gyakran összetett és igen költséges előzetes, közbenső kérdések tisztázását is szükségessé tevő²⁰⁶ eljárások költségei, valamint az ellenérdekű fél költségeinek megtérítésére való kötelezés. A megítélhető kártérítés összegének korlátozása nem hozna érdemi változást az e tanulmányban vizsgált országokban, a kártérítés nélküli elégtétel követelése esetében pedig változatlanul felmerülnek a fenti ellenérvek.

Az újfajta védelem tökéletlen, ám szükségszerű következményének látszik – legalábbis akkor, ha az meg kívánja valósítani a megengedhető állítások körének bővítésére irányuló célkitűzést –, hogy gondatlanság hiányában a hírnevében megsértett személy számára nem áll rendelkezésre jogorvoslat. Ez a jó hírnévhez való jog (sőt Dél-Afrikához hasonlóan, alkotmányos vagy törvényben biztosított jog) sérelmének tűnhet, azonban más alkotmányos jogok – köztük az élethez vagy tulajdonhoz való jog – szerződésen kívül vagy deliktummal okozott sérelme esetén is csak a károkozó mulasztást magában foglaló eljárásának bizonyítása esetén követelhető kártérítés. Mindenesetre nehéz belátni, hogyan lehetne másfajta egyensúlyt találni, amely anélkül adna lehetőséget a megsértett személy számára a hírneve helyreállítására, hogy visszahozná az elmúlt években sikerrel száműzött korlátozó hatást a nyilvános eszmecserébe. Nem feledhetjük el továbbá, hogy a megsértett személy bizonyos tekintetben még jobban is jár: ha minősített védelem merülne fel az igényérvényesítéssel szemben, akkor a gondatlanságon alapuló mulasztási mérce lényegesen jobb esélyeket biztosít a megsértett személy számára, mint a rosszhiszeműség bizonyítására vonatkozó korábbi követelmény (feltéve, hogy a bíróságok egyértelműen belátják, hogy a gondatlanságon alapuló felelősségi alakzatban már nincs helye a rosszhiszeműségnek).

8.2. A jelenleg kizárólag rosszhiszeműség alapján megdönthető kifogások

Még egy lehetséges hátulütőt szükséges megvizsgálni: ha a gondatlanság formájában megjelenő mulasztás a felelősségi alakzat részévé válik, mi történik azokkal a kifogásokkal – így a tisztességes (vagy ma már őszinte) megjegyzéssel (*fair*, illetve *honest comment*)²⁰⁷ és a minősített védelemmel –, amelyek kizárólag rosszhiszeműség alapján dönthetők meg. A válasz röviden az, hogy e kifogásokat eredetileg az objektív felelősség egyébként kéréllhetetlen hatásának enyhítése céljából alakították ki, így azok az objektív felelősség mulasztáson alapuló – és megengedőbb – mércével történő felváltásával lényegében redundánssá váltak. Tehát azért nem állapítható meg annak a kiadónak a felelőssége, aki sikerrel védekezik a gondatlanság vádjával szemben, mert a szerződésen kívüli károkozásért vagy deliktumért való felelősség megállapításának egyik feltéte-

²⁰⁵ *Dun* (71. lj.) 610.

²⁰⁶ A vizsgált országokban az eljárási költségeket kivétel nélkül korlátozó tényezőnek ismerik el.

²⁰⁷ Csak Dél-Afrikában.

le hiányzik; következésképpen már nincs szüksége speciális védelemre. Hasonlóképpen, ha a kiadó a tisztességes (vagy őszinte) megjegyzésre vagy minősített védelemre vonatkozó kifogással él, a felperesnek – például a Lord Woolf által a *Spring*-ügyben, vagy White bíró által a *Dun & Bradstreet v. Greenmoss Builders* ügyben kifejtett indokok alapján – nem kellene szembesülnie a rosszhiszeműség bizonyításának terhével: a felperesnek az esemény vagy megjegyzés számára biztosított védelem ellenére elegendő azt bizonyítania, hogy az alperes gondatlanul járt el a panasz tárgyává tett állítások közzététele során. Ez megkerülhetetlen következménye annak a néhány bíróság által tett felismerésnek, hogy az új védelem alkalmazása nem korlátozódik a médiára, hanem kiterjed minden személyre.²⁰⁸ Jelentős előnye továbbá, hogy tovább egyszerűsíti a felelősségi alakzatot.

A fentiekből nem következik azonban, hogy az ilyen kifogások eljárási szempontból szükségszerűen redundánssá válnának. Noha ma a legtöbb bíróság megközelítése szerint az alperesnek kell kimentenie magát egyfajta gondatlansági védelem alól,²⁰⁹ előfordulhat, hogy valamely minősített védelem alatt álló esetben a gondatlanság bizonyításának terhe átkerül a felperes oldalára. Ezek azonban már merőben elméleti jellegű meglátások és igazán nem tartoznak a tanulmány keretei közé.

9. Következtetés

Egyetlen jogreform sem gyökeresedhet meg anélkül, hogy az abból származó előnyök túlszárnyalják a változással járó hátrányokat, köztük a részletek bírósági kidolgozásával és a jogi környezetbe való beillesztéssel elkerülhetetlenül együtt járó átmeneti bizonytalanság időszakát is. Az ésszerű vagy felelősségteljes közzétételen alapuló védelem bevezetésére irányuló és a Nemzetközösség bíróságai által a fent ismertetettek szerint valamelyest eltérő módokon végrehajtott reform nyilvánvalóan kezeli azt a problémát, hogy a megelőző joggyakorlat elfogult volt a jó hírnévhez való jog védelme irányában az információ és vélemény szabad áramlásával szemben. A reform sehol sem hozta magával a másik nagy előnyt, az egyszerűséget – épp ellenkezőleg, egy már egyébként is összetett deliktuális felelősségi alakzat még sokrétűbbé vált, például a védett megnyilvánulások körére vonatkozó új korlátozások bevezetése, a közérdekűség kritériumának nem meghatározott felerősítése, illetve az elsőségért küzdő különböző mulasztási mércék alkalmazása révén. A reform tehát még nem befejezett.

E reform minden egyes megjelenésének egyetlen közös és meghatározó eleme, hogy a kiadónak kötelességévé vált, hogy megfelelő gondossággal ellenőrizze a közzétenni kívánt állításokat. Ha e követelményt átformáljuk a rágalmazásra vonatkozó és a gondatlanságon alapuló mulasztási mércévé, minden egyszerűvé válik – a homályos alapokon álló régi kifogások, köztük a minősített védelem és a megjegyzés intézménye elsorvadnak, a legtöbb ügyben pedig csupán azt a viszonylag egyszerű kérdést kell eldönteni, hogy a kiadó gondatlanul járt-e el a közzétett anyagok ellenőrzése során. A felperes helyzetét erősítő hagyományos vélelmek – így a jó

²⁰⁸ *Seaga v. Harper* [2009] 1 AC 1 (PC) [11].

²⁰⁹ L. pl. *Theophanous* (14. lj.) 137.

hírnévvel, a valótlanossággal, és a kárral kapcsolatos vélelmek – e tekintetben lényegesen kisebb szerephez jutnak, még ha további reformok szükségesek is maradnak azokkal kapcsolatban.

E tanulmány tehát nem tesz semmilyen elméleti áttörésre irányuló javaslatot a szólásszabadsághoz való jog hatékonyabb érvényesülése érdekében – az áttörés már megtörtént; mindössze a deliktuális felelősségi alakzat átalakítása mellett érvel, hogy korlátlanul és megfelelő módon érvényesülhessenek a már elért vívmányok.

FORDÍTOTTA: IPSO JURE FORDÍTÓIRODA

A FORDÍTÁST LEKTORÁLTA: REMÉNYI ÉDUA VÉNUSZ ÉS KOLTAY ANDRÁS